श्रीराम।
शिवः

स्यादिश्लोकसंहारक्रमेण सावर्णिः सूर्यतनयइति श्लोकांतसंहारक्रमः। संकटे वायं प्रशस्तः। इतिदान्त्रिरागा
स्यसांप्रदायेत्वेवं पाठक्रमः। वेदादिभावं वैवमायाकामं तथैवच। षष्ठीनेत्रत्रयं बीजमनेत्रं नादबिन्दुविभूषितं
मायाकामं ततःपश्चान्नवार्णमंत्र उदाहृतः। नवार्णं जपेन्नवार्णमंत्रं सर्वकामार्थसिद्धये। स्वरूपम्। ॐ ऐं ह्रीं
क्लीं हुं ह्रां नमः। अतनमादौ शतं चांते जपेन्मंत्रं नवार्णकम्। चण्डीसप्तशतीमध्ये संपुटोयमुदाहृतः॥
सकामैः संपुटो जाप्यं निष्कामैः संपुटं विना। सप्तशतीस्तोत्रस्य मेधाऋषिः गायत्र्यनुष्टुब्बृहतीपंक्तिः
त्रिष्टुप्जगत्यश्छंदांसि महाकालीमहालक्ष्मीमहासरस्वती देवताः साधकं ऐं ह्रीं क्लीं बीजानि ह्रौं श
क्तिः सिद्ध्यर्थे जपे विनियोगः। ध्यानम्। यावत्ति मधुकैटभप्रभंजिनी या माहिषोन्मूलिनी
या धूम्रेक्षणचण्डमुण्डमथिनी या रक्तबीजाशिनी। शक्तिः शुंभनिशुंभदैत्यदलिनी या सिद्धिदात्री लक्ष्मी
ना सा देवी नवकोटिमूर्तिसहिता मां पातु सर्वेश्वरी। १।
॥

श्रीनाम

५. प.

॥५॥

यथाश्वमेधः क्रतुराड् देवानां च यथा हरिः। स्तवानामपि सर्वेषां तथा सप्तशतीस्तवः। यथाश्वमेधः क्रतुराट्
तथा सप्तशतीस्तवः। भुक्तिमुक्ती न दूरस्थे पठतां नन्दनाम्। नातः परतरं किंचित्स्तोत्रमस्ति वरानने। भु
क्तिमुक्तिप्रदं नित्यं पावनानां च पावनम्। अथवा बहुनोक्तेन किमन्येन वरानने। वरण्याश्शताब्दिपाठात्सर्वा
सिध्यन्ति सिद्धयः। इति देवीप्रयोगस्तोत्रे देवीपुराणेऽपि। यावत्कं पर जपित्वा तु यथाविभवविस्तरैः। यावये
पूजितो नागो देवीमाहात्म्यमुत्तमम्। तदन्ते शान्तिशब्दे तु जनस्यान्यस्य च। अनेन विधिना राजन्यः पठेद्बु
धोऽपि। किं तस्य बहुजप्येष्वापितस्य पुरापफलं शतम्। वाजपेयसहस्रस्य अश्वमेधशतस्य च। यत्फलं लभ
ते तात तत्फलं शतधा भवेत्। गंगातोयाभिषिक्तेन तीर्थैर्नैमिषपुष्करैः। यत्फलं लभते तात तत्फलं कोटिनाधिकम्
ब्रह्महत्यादिपापानां शमनं परमं मतम्। धर्मार्थकाममोक्षाणां फलप्रदम्। पुत्रदं पत्निदं तात जयदं सौ
ख्यदं परम्। यत्लिद इतिहस्य मार्षः। अनेन विधिना यस्तु प्राप्नोति भुवि सद्गतिम्। इह कीर्तिं श्रियं प्राप्नोति परत्र भगवतीलोकम्

इत्यत्र वतिपणिद्मः

मि

श्रीराम।
शिवः।

त्थावमानीवकल्ये। नात्रिसूक्तं जपेद्धोममथ्यसप्तशतीस्तवम्। अंते तु जपनीयम्बै देवीसूक्तमिति क्रमः। एवं संपु
टितं स्तोत्रं सर्वकामार्थसिद्धिदम्। पठनीयस्तकैवल्पमारं स्तवं रूपं सनस्वनात्। प्रकानानां न मापितत्रौ क्रमम्
धूम्रलोचनमीं समानन्थावन्त्स्ववतुर्दशी। उद्घोषः रोनेन पाजान्वं दर्भसंपुटितं तु तनः एवं देविमका प्रोक्त
वो गंरवरसिकः क्रमः। नरैतेहवनं कुर्यात् प्रतिश्लोकेन पायसैः॥ नात्रिसूक्तं प्रति श्रवं तथा देव्याश्च सूक्तम्
प्रतिश्लोकेमि त्यस्य कात्यायन्युक्तमंत्रविभागेनेति शेषः। सप्तशत्यां पेस्तत्रं व्यवहानस्य जन्दनी तंत्रे कृतत्वात्.
तदयववश्लोका एव श्रव इति बोध्यम्। प्रतिश्रवमित्यत्रापि उक्तरीत्या बोध्यः। स्तपनं च। तथातः संप्रवक्ष्यामि
नवचण्डीविधानकम्। पञ्चदेवाननं न छिद्रं दिनानि नवसंख्यया। तथा चण्डीविधानेन संपूज्या पाठयेन्द्रतौः
सहस्रं प्रजपेन्मन्त्रं प्रत्येकं ब्रतधाकृतेत्। होमं दशांशतस्तत्र ततः सिद्धिमवाप्नुयात्। स्तपनं च। चिन्तमकले मासं
जपः चिच्चदले मधुनवनपसंपुटैर्मी संहोमः। दशांशेनान्दीन संपुटैः फलैर्हीमोया। चन्द्रनी प्राप्निफलोदयं प्रयोगः

3

श्री राम।
प.
।।६।।

ईप्सितं लभते। नमो देव्यै इत्यादि मंत्रेण नैवेद्य होमः कार्य इति संप्रदायः। ब्राह्मणे कात्र तोतु दक्षिणा विशेषस्त्वोक्तः।
पंच स्वर्णाः शताद्य नो न्यूनं द्वाद्य नौ तु तत्त्रयमू पंचाद्य नौ तु स्वर्णमेकं त्रिंशाद्य नौ तदर्द्धकम्। एकाद्य नौ पादमेकं
तु दद्याद्यथाशक्ति तोषयः। इति क्रोडतंत्रे। प्रत्येकावर्तने देवि हवनं येन संमितम्। त्रिंशाद्य न्यूनं भोज्या कामान्ये ध्याय
न्यायित्र्यनुजपेत्। इति सर्वेष्टसिद्धिः। कात्यायन्यै विद्महे कन्याकुमारी धीमहि तन्नो दुर्गा प्रचोदयात्। इत्येवा
गायत्रीमंत्रेण वै दोन्मा। [illegible] प्रयोगानेतम्। कात्यायनी तंत्रे। पूर्वोक्त क्रोड रुद्राक्षमालितवतु नं गुल्योन्नतेस्वं डि
त्वं कृत्वा। तत्र गोष्ठे तेनैः स्मिन्प्रात्रे उद्भवन्निपुत्रयोदश दीपान् प्रज्वाल्य दीपेषु प्रथम दीपे प्रथमाध्याय दे
वतामावाह्य न्यासन पाद्य गंधाक्षतां स्तां ज्ञां कृत्वा समर्पण समर्पये च न्द्र्यमारोर्णवभिः २ श्लोकैः प्रतिश्लोकं पुष्पाणि
समर्पयेत्। ततः प्रथमाध्याय समाप्तौ वन्द्यमाने ः २ श्लोकैः प्रतिश्लोकं पुष्पाणि समर्प्य पुनर्नवभिः २ श्लोकैः पुष्पाणि
समर्प्य धूपदीपौ दत्वा पायसं नैवेद्यं दत्वा ताम्बूलं दक्षिणां च दत्वा नीराज्य एवं ब्राह्मणां कुमारीं पूजयित्वा तीवभोजयेत्

ने.रा.त्ने।

उ.प.

॥७॥

तदग्रे धूपादीन् वंत्रे षट्कोणयंत्रे वा दीपं स्थापयेत्। पत्र मत्स्य लवण सार्ष सा धान लाभः महत्कार्ये कुंभ पंचाशद्दिनानि।
मध्ये यन्नविंशतिः। तदर्द्धमल्पे २ ब्राह्मणाल्पकामहत्कार्ये प्रयोगकर्तारः। मध्ये एकः। निग्रहे तु सर्वे वा वा प्रशमनमित्य
स्याग्रे एवमुन्मन्त्रासमुत्पत्स्येति पठेत्। अत्र धूपदीपनैवेद्यमयुक्तम्। त्रयोदशपात्राणि दुर्गायै नाम पंचमापचंतयोः पुष्पांजलिं दत्वा
प्रतिश्लोकं कुर्यात् मध्यायेऽध्यतांस्तर्पयामीति तर्पये प्रयोगेण तर्पयेत्। प्रत्यहं यावत्प्रयोगसमाप्ति त्रयोदश ब्राह्मणाः कुमा
रिणी कुमार्यः एको ऽनुपनीतः। अष्टौ वर्षा एकऽनुपनीतश्च कुमारो भोजनीयः। पत्नार्थकामेन तु सत्यः संतु यजमा
नस्यकामा इति प्रतिश्लोकं प्रत्याध्यायं वा पठेत्। अत्र त्रयोदशपात्रेषु त्रयोदशदीपा इति मध्यमः पक्षः।
एकपात्रे त्रयोदशदीपा इति मध्यमः। एकस्मिन्पात्रे त्रयोदशदीपा इति अधमः। पक्षे सर्वं विधिर्द्वीपेषु सन्दात
पुण्येषु जलपात्रेषु अग्निषु कुमारीषु वा कार्यं तत्र इत्युपदेशः। अत्र प्रयोगांतरानुशासनस्थापनीतंत्रोक्ताभि.
प्रतिश्लोकमाचंतयोः प्रणवेन जपेन मंत्रसिद्धिः। अत्र सर्वत्र श्लोकपदं मंत्रोपलक्षणम्। प्रतिश्लोकमादौ आ

श्री ११५

५·५
–।

त्रिश्लोकं प्रतिश्लोकं पठेन्मानवो छत्रनिमित्तिकृत्येसिद्धिः। १७। ज्ञानिनामपि चेतांसि देवी भगवतीति प्रतिश्लोकं जपमा
त्रैमासं यो मोहनं भिमत्यनुभवति एवं प्रतिश्लोकं तत्सुलोक पाठे तु वश्यम्। १८। रोगानशेषानिति श्लोकस्य प्रतिश्लोकपाठे
सकलरोगनाशः। १९। तन्माचक्रं पेपिसः। २०। इत्युक्ता सा तदा देवी गम्भीरेति श्लोकस्य प्रतिश्लोकपाठे च
जपेदिव्या प्राप्तिर्भीः वैकुण्ठनाशश्च। २१। भगवत्याकृतं सर्वमित्यादि द्वादशश्लोकान् शतावर्तनं सर्वकामदः। सर्वा
पत्तिवारणश्च। २२। देवि प्रपन्नार्तिहरे इति श्लोकस्य पञ्चकार्ये जन्मापूत सहस्रशतान्यतमे जपे प्रतिश्लोकं
पाठेन सर्वापत्तिवृत्तिः सर्वकामाप्तिश्च। २३। एवं प्रकारेण प्रतिश्लोकं दीपान्ते केवलमेव नमस्कारान्तरतो इति श्री
धं सिद्धिः। २४। प्रतिश्लोकस्य क्लीं बीजसंपुटितस्य कवचादि शतदिनं त्रिकालं जपे सर्वकार्यसिद्धिः। २५। एवं
विंशतिदिनपर्यन्तं उक्तरीत्या प्रत्यहं दशावृत्तौ वश्यकर्मणाम्। २६। मायाबीजसंपुटितस्य कूटपञ्चकसहितस्य सप्त
दिनपर्यन्तं त्रयोदशावृत्तौ उच्चाटनसिद्धिः। २७। तावद्वै चदिनं च तु पञ्चमे कालावृत्तौ सर्वोपद्रवनाशः। २८। एकोनपञ्चाश
द्दिनपर्यन्तं प्रतिश्लोकं श्रीबीजसंपुटितस्य पञ्चदशावृत्तौ लक्ष्मीप्राप्तिः। २९। प्रतिश्लोकं ओं बीजसंपुटितस्य शता

ॐ
:
ह्रूं
ह्र
ह्र
ह्र
ह्रः
५

श्री ग म

जातवेदसे सुनवाम सोममम्

जातवेदसे सुनवाम सो
ममरातीयतो नि दहा
ति वेदः। स नः पर्‍ष
दति दुर्गाणि विश्वा
नावेव सिंधुं दुरिता
त्यग्निः। ताम्ग्निवर्णां
तपसा ज्वलंतीं वै
रोचनीं कर्मफलेषु जुष्टां
दुर्गां देवीं शरण
महं प्रपद्ये सुतरसि
तरसे नमः। अग्ने त्वं पा
रया नव्यो अस्मान् स्व
स्तिभिरति दुर्गाणि
विश्वा। पूश्च पृथ्वी
बहुला न उर्वी भवा
तोकाय तनयाय शं
योः॥

श्रीनाम।
वि.प.।

एवं होमादि कुर्यात् प्रत्यहम्। लिखेदष्टदलं पद्मं कुंकुमागरुचंदनैः। पद्मपत्रे लिखेद्बीजं षट्कोणं वह्निकामयम्। षट्को-
णाग्रकमध्यस्थमाद्यं बीजत्रयं न्यसेत्। तन्मध्यबीजे महालक्ष्मीस्तद्दक्षिणे महाकाली वामे सरस्वती स्वर्णादि षट्को-
णेषु बीजान्यन्यानि विन्यसेत्। ३ इदं पूजायंत्रं। पश्चात्तेनाप्यन्यतममासनम्। तथा सप्तशतीश्लोकैर्न्यासः। षडं-
ङ्गानि शृङ्गिणीत्यादि पठित्वा त्वा श्लोकं पंचमम्। आद्यं कृत्वा ततं बीजं ध्यात्वा सर्वाङ्गे न्यसेत्। आद्यं ऐं इति।
खड्गेन पाहि नो देवीत्यादिश्लोकानां पंचमं पुनः पठित्वा स्फटिकाभासं तृतीयं स्वतनौ न्यसेत्। द्वितीयं ह्रीमि-
ति। सर्वस्वरूपे इत्यादिश्लोकानां पंचमं पुनः पठित्वा स्फटिकाभासं तृतीयं [illegible] स्वतनौ न्यसेत्। तृती-
यं क्लीमिति। ५ एतैरेव श्लोकैर्नाथ कृत्वेन षडङ्गन्यासोपि च विदुर्बुधाः। ततः षडङ्गं कुर्वीत विमलैः
र्मूलमंत्रवर्णैः। एकैकेनैकेन द्वाभ्यामेकेन वर्णद्वितयेन च। समस्तेन नवमं तेन गात्रं कुर्यादङ्गानि षट् सुधीः॥
एवं न्यासविधिं कृत्वा स्वच्छपुष्पं विलोकयेत्। ततः सिंचति रुद्राणी पूर्वमालिनवबीजतः। ततश्च खोमयोंमुद्रांद

(11)

श्रीराम
दु॰प॰
१३

जपाबधिजपादेवजपंतीवापनाशिता। सर्वान्कपंत्र सर्वकोसोसनस्वतीसहितो ब्रह्मा लीसहितो विष्णुर्नेक्रमसे उम
पासहितो। शिवो वा वर्मे बद्धोसाव ऊंम ध्ये स्पवीजे महाकाली महालक्ष्मी सहासनस्वती व दन्दिसागामको। उदहसि
लोदान्हे सोमहिष। वद्धो सोक्तनंदजः नन्दनिका शाकंभरी दुर्गाभीमा भ्रामर्य। सविन्दुनामाचरीसा सागाचास्त्रा
सोनामममंत्रा: सप्तादेो। तारा: प्रस्ताव:। नवछपे त्रैलु ब्राह्मी माहेश्वरी कौमारी वैष्णवी वाराही नारसिंही ऐन्द्री चामुण्डा
उत्कनीत्या नाममंत्रै: रम्या:। ततो विष्णुमायादिचतुर्विंशति देवता:। प्रागादिक्रमेण कैशान्तेषु रज्या:। प्रातमंत्रे
वक्ष्येत्यानत्रयम्। ताश्चा विष्णुमाया १। चेतना २। बुद्धि ३। निद्रा ४। क्षुधा ५। छाया ६। शक्ति ७। तृष्णा ८। क्षान्ति
जाति: १०। लज्जा ११। शांति १२। श्रद्धा १३। कांति: १४। लक्ष्मी: १५। धृति १६। वृत्ति: १७। स्मृति: १८। दया १९।
तुष्टि: २०। पुष्टि: २१। मातृ २२। भ्रान्ति: २३। व्याप्ति: २४ एता: सप्तशती: स्तवे पंचमे ध्याये भासां दुर्गा स्वाती
नां न पाठ इति न भ्रमितव्यम्। कात्यायनीतंत्रादिमोधात नात्कम्कैतुसंरक्ष्य मा मायादिवर्णसप्तशते। सप्तभान: प्रथमे

श्रीराम।
शिवः।
१८

भ्रान्द्रातीं पाञ्जनध्यास्यात्मंत्रा शोररनाति संभ्रमात्. तस्मात्स्वरसात्म जागन्ध्यानोपसंरुपिर्णः। तं सस्त्वयं प्रनोशसं श्चारत्नाभि
पुरवपुन्यदमिति मंत्रः। सलिलेन प्रलीताय तीर्थव्यातपरायणः। कनोति मार्जनं दर्भैश्शतेन श्लोकपाठतः। याः शिवाः शान्तयश्च
यामिश्च सविता सह। याश्च यः सन्निधानस्थास्तास्ते कुर्वन्तु मे शजमम्। सिसन्तोनि खिलंथि श्यं कुः श्चं प्रजापते। मातरः सर्व
भूतानां मायोदेव्यः पुनन्तु माम्. स्वलक्ष्मीं मलेकपायाः सर्वभूतेषु संस्थिताम्. न्हात्वयंति जलेनस्वर्शिदापोदेव्यः पुनंतु मामद्दति मंत्र
मभिषिंचेद्धात्मानं चतुर्भिः कलशैस्तवैः। रुद्रनेन पाहि नोदेवीत्यादिश्लोकचतुष्टयम्. प्रतीतोदकमार्जनेन। मान्विकाकर्दस्य
जमानाभिषेके तु। विश्वेश्वरी जगद्धात्री। देव्या जयाततमिदं २ नमो देव्यै महादेव्यै ३ देवि प्रपन्नार्तिहरे प्रसीदेति श्लोकचतुष्ट
यम्. दानं दद्याद्विधानेन हेमचैल्यमरवादिकम्. स्वयं होमः कात्यायनी तं श्लोकमंत्रविभागेन नवान्तरेणमंत्रेण नमो देव्यै इति
श्लोकेनवा। सर्वमङ्गलइतिमंत्रेण वा. हुनेत्सपदशांशेन पायसंतिलसर्पिषा। नवान्तरेण मंत्रेण स्वाहान्तान्योन्तपनन्दनं.

श्रीराम।
शिवः।

नमो देव्यै इति मंत्रेण गृह्याग्न्युपं हविः। गृह्याग्न्यभावे मंत्रेणैव दातिर्न्यायेन अभंह विधिविस्तृते॥ तत्र तस्मात्तीयगना विस्तृते ब्राह्मण
स्वहोमः स्मार्त्तीयेव उक्तः। तां त्रिप्रकारस्तु तदितरस्यैव श्रद्धस्वतां त्रिवरत्वतयो विधिकल्प्यः। होमाले भवेद्धि गुरागजपः। पवसोभा
वेतु तदभावे समित्सर्पिस्तिलानां हवनं भवेदिति। स जप होमभावे प्रमहात्म्यन्विनं प्रणाम्यच। श्रद्धे नैन पाहि नो देवी त्येते श्लोकैः प्र
दक्षिणं विदध्यात् स्तुत्यनो भक्त्या वीणि वा ध्यानतत्परः। इत्येते श्रद्धैनेत्यादिभिः तस्मात्सर्वं सर्वसदृत्येते त्रिसर्पः। नमो दे
व्यै इति श्लोकैः पंचभिर्ध्यानतत्परः। कृत्वा पंच नमस्कारान् पाविरूपाशने शुभे। सर्वस्य रूपे सर्वेशे इत्यादिषड्भिः श्लोकैः कृतां
जलिप्रार्थयेद्ब्रजगद्धात्रीं प्रणतात्मा हृदीप्सितम्। स्वसेनाने समाप्यकुर्यादस्यादिसर्जनम्। अनेन विधिना पस्तु प्रकुर्याद्व
लिकार्चनम्। तस्य कामान्महालक्ष्मीः सद्यो नैव प्रयच्छति। अत्र शब्दता विवेमा निरूपत्नेन पानम। प्रतिपानि प्रिमान
स्मान च बतीं समावनेत. नधरप्यान्याते प्रपैर्दीपेरथागुर्जुन नमे॥ दिदेव्यरख। कदाचनीग गारवा गुन गुल्ला गपच्छत्।
मस्ताः मीमाहेशा कृत्वा नस्लोक्ती ब्रेत संस्थिता। वश्यैतकुं भीनगणमुखा हरिताम्लगधाहना। पन्दिरगी सिंहपच्छस्या कंकाली

(18)

श्रीराम।
।शिवः।

तत्राध्यायविंशताध्याये श्लोकैकाशीतिसमाप्त १ अथ मध्यमखण्डचत्रिंशेत्तु माछे ८।५। ...ष्टक १ सुसंख्याकाः १५८। तथा त्रयो
ध्याकाश्चतुः सप्त ७४ चतुर्थैश्चयेदकाः ४० अवान्तरस्य चामित्रेत्तु षट्पञ्चशिन्श्लोका ३९६ भाति तेषां। अस्तिकोमाध्याय
वती १३। गीतासप्तशती स्फुटा॥ तथा कवचार्गलकीलकानामपि श्लोकसंख्योक्ता। श्रीमन्त्रस्य त्रिपंचाशतः ५३।
श्लोकसंख्यातिता॥ अर्गलाकीलके श्लोका अष्टाविंशतिश्च २८। अथ नवहस्यानवस्य रुद्रकोतु व्याख्यानापुष्पाः ११७ इति
तत्र कात्यायनीतन्त्रे चिन्तामंत्रविभागेन विनियोगादिनिर्णयं क्रियते। अत्र पश्चि निष्कन्दान्तैःसाम्बा दिविध्वालां च
तुः पुवर्णामितं नवनीतं रूप्यं तैः सकुप्यं दान्तैःसा। तमस्वर्धारणोपयतुः सुवर्णामितं हेमपुवर्णामशीतिर्गुणाधिकम्।
१: इति श्रीमन्महामहोपाध्यायश्रीरामभट्टकृतसप्तशतीगर्भजननागोजिभट्टकृतेनारायणकृत्यालोतर्गतसप्तशत्याव्याख्या
नीसोत्रप्रयोगविधिः संपूर्णः। अथ पारायणप्रयोगः। ॐ अस्य श्रीनवार्णस्तोत्रस्य ब्रह्मविष्णुमहेश्वरा ऋषयः गा

श्रीराम।
। तिः।
१९

यत्र्युष्णिकनुष्टुभश्छन्दांसि महाकाली महीलक्ष्मी महासरस्वत्यादेवता नन्दाशाकंभरीभीमाशक्त्यो रक्तदन्तिका
दुर्गाभ्रामर्यो बीजानि वन्हिवायुसूर्यास्तत्वानि वेदत्रयोद्भव फलावाप्तये मन्काभीष्ट सिद्ध्यर्थे जपे विनियोगः। ब्रह्मविष्णु
महेश्वरेभ्यो ऋषिभ्यो नमः। शिरसि गायत्र्युष्णिगनुष्टुप्छन्देभ्यो मुखे। महाकाली महालक्ष्मी महासरस्वती देवता
भ्यो नमो हृदये। नन्दा शाकंभरी भीमा शक्तिभ्यो नमो दक्षस्तने। रक्तदन्तिका दुर्गाभ्रामरी बीजेभ्यो नमो वामस्तने
स्त्रग्निवायुसूर्य तत्वेभ्यो नमो हृदये। ऐं हृदयाय नमः। ह्रीं शिरसे स्वाहा। क्लीं शिखायै वौषट्। चामुण्डायै
कवचाय हुं। विच्चे नेत्रत्रयाय वौषट्। ऐं ह्रीं क्लीं चामुण्डायै विच्चे अस्त्राय फट्। ऐं शिखायाम्। ह्रीं द
क्षनेत्रे। क्लीं वामनेत्रे। चां दक्षकर्णे। मुं वामकर्णे। डां दक्षनासिकायाम्। यैं वामनासिकायाम्। विं मुखे।
च्चें गुदे। इति मूलमंत्रव्यापकम्। ८४ खड्गं चक्रगदेषित्यादि कुर्वीत ध्यानत्रयमेतत्। एवं ध्यात्वा जपेद् नवार्ण

श्रीराम।

शिवः।

२० यत्कृष्णं तद्दृष्टं सततः पापसाम्येन न मृष्यात् सर्वेषां हेमन्ते तस्मिः। शिवाय नमः। ॥

१

श्रीगणेशाय नमः ॥ नानाशास्त्रोद्धृतं वक्ष्ये राजनीतिसमुच्चयम् ॥ सर्वबीजमिदं शास्त्रं चाणक्यं सारसंग्रहम् ॥१॥ मूलसूत्रं प्रव-
क्ष्यामि चाणक्येन यथोदितम् ॥ यस्य विज्ञानमात्रेण मूर्खो भवति पण्डितः ॥२॥ दुष्टा भार्या शठं मित्रं भृत्यश्चोत्तरदायकः ॥ सस-
र्पे च गृहे वासो मृत्युरेव न संशयः ॥३॥ आपदर्थे धनं रक्षेद्दारान्रक्षेद्धनैरपि ॥ आत्मानं सततं रक्षेद्दारैरपि धनैरपि ॥४॥
परदारान्परद्रव्यं परिवादं परस्य च ॥ परिहासं गुरोः स्थाने चापल्यं च विवर्जयेत् ॥५॥ त्यजेदेकं कुलस्यार्थे ग्रामस्यार्थे कुलं
त्यजेत् ॥ ग्रामं जनपदस्यार्थे आत्मार्थे पृथिवीं त्यजेत् ॥६॥ यो ध्रुवाणि परित्यज्य अध्रुवाणि निषेवते ॥ ध्रुवाणि तस्य नश्यन्ति अ-
ध्रुवं नष्टमेव च ॥७॥ जानीयात्प्रेषणे भृत्यान्बान्धवान्व्यसनागमे ॥ मित्रमापत्तिकाले च भार्यां च विभवक्षये ॥८॥ यत्रात्मीयेन
पादेन तिष्ठेत्पायेन बुद्धिमान ॥ नास्ति द्रव्यपरस्थानं पूर्वमायतनं त्यजेत् ॥९॥ लुब्धमर्थेन गृह्णीयात्स्तब्धमञ्जलिकर्म-
णा ॥ मूर्खं छन्दानुवृत्त्या च यथातथ्येन पण्डितम् ॥१०॥ यस्य यस्य हि यो भावस्तस्य तस्य हितं नरम् । अनुप्रविश्य मेधावी क्षि-
प्रमात्मवशं नयेत् ॥११॥ नदीनां च नखीनां च शृङ्गिणां शस्त्रपाणिनाम् ॥ विश्वासो नैव कर्तव्यः स्त्रीषु राजकुलेषु च ॥१२॥ अर्थ-
नाशं मनस्तापं गृहे दुश्चरितानि च ॥ वञ्चनं चापमानं च मतिमान्न प्रकाशयेत् ॥१३॥ पितुरन्तः पुनर्दद्यात्मातुर्दद्याद्गृहमासिसम ॥

१

त्रोषु चात्म समंद्धचात्स्यपेभ वप्त्रषिं प्रजेत ॥१४॥ यस्मिन्देशे न सन्मानं न वृत्तिर्न च बान्धवा ॥ न च विद्यागमः क-
श्चित्तं देशं परिवर्जयेत् ॥१५॥ उत्सवे व्यसने चैव दुर्भिक्षे शत्रुविग्रहे ॥ राजद्वारे श्मशाने च यस्तिष्ठति
स बान्धवाः ॥१६॥ आहारो द्विगुणः स्त्रीणां बुद्धिस्तासां चतुर्गुणा ॥ षड्गुणो व्यवसायश्च कामश्चा-
ष्टगुणः स्मृतः ॥१७॥ भोज्यं भोजनशक्तिश्च रतिशक्तिर्वराङ्गना ॥ विभवे दानशक्तिश्च नवाल्पत-
पसः फलम् ॥१८॥ अग्निहोत्रफला वेदाः शीलवृत्तिफलं श्रुतम् ॥ रतिपुत्रफला नारी दानभोगफ-
लं धनम् ॥१९॥ वनपेत्कुलजां प्राज्ञो विरूपामपि कन्यकाम् ॥ रूपान्वितां न नीचानां विवाहः सदृशे कुले ॥२०॥
विषादप्यमृतं ग्राह्यममेध्यादपि काञ्चनम् ॥ नीचादप्युत्तमां विद्यां स्त्रीरत्नं दुष्कुलादपि ॥२१॥ सम्तु दुष्ट त-
ज्जन्मित्रं पुनः सधानीमिच्छति ॥ स कालं न परा हि यात्पभम श्वातीर पथ्या ॥२२॥ उपकानत्र हीतन शत्रुणा शत्रु-
रुद्धरेत् ॥ पादलग्नं करस्थेन कण्टकेनैव कण्टकम् ॥२३॥ नातिदूरे णासन्नेनाधने धनगर्विते ॥ व

राम

क्षितिहीनेभ्यभूर्देवचक्र्य कन्यानदीपते ॥२४॥ धनधान्यप्रपोतोक्षु तथाविद्यागमेषु च ॥ आहानेव्यवहा
रे धान्यनाम्ने प्रयासरत्नं भवेत् ॥२५॥ नौवप्यात्राभूपंनगा दान्दितापप्यागशीलता ॥ पंथपत्रनविधंतेवा
संतत्रयोपेत ॥२६॥ कुलशीलगुणोपेतस्तु धर्मपरापराः ॥ प्रधीरापेशलो हृद्यो धनाध्यक्षो विधीयते
॥२७॥ आयुर्वेदकृताभ्यासः सर्वेषां प्रियदर्शनः ॥ अर्थशीलगुणोपेतः एष वैद्यो विधीयते ॥२८॥ समस्त
शास्त्रतत्त्वज्ञो वाहनेषु जितश्रमः ॥ शौर्यधैर्यगुणोपेतः सेनाध्यक्षो विधीयते ॥२९॥ पितृपितामहोत्तां
ताः शास्त्रज्ञो मिष्टवाक्यवः ॥ शुचिश्चैवकीर्तिनश्चैव स उपकारः प्रशस्यते ॥३०॥ शब्दं दुर्गं हीतार्थो लघुहस्तो
जितान्तरः ॥ सर्वशास्त्रसमालोकी स्वयथासनलेखकः ॥३१॥ वेदवेदाङ्गतत्त्वज्ञो जपहोमपरापराः ॥ आ
शीर्वादपनो पुनः स्वपराजनोहितः ॥३२॥ आलसं सम्मुखनं कुर्वंस्तु ध्यानं तथा शत्रुम् ॥ त्रसंतुष्टमभर्ता
पत्यजेत्तं नराधिपः ॥३३॥ सलज्जः सम जोभीव सदाभक्तास्सयः ध्यति ॥ सुशीलः सत्यवादी च कुलेन शु

2

राम

प्यते क्वचित् ॥३४॥ त्यजेत्स्वामिनमत्युग्रमत्युग्रात्तपरां त्यजेत् ॥ तत्परादपशोषजं तस्माच्च हतिनाशनम् ॥३५॥
मूर्खे नियुज्यमाने च त्रयो दोषा महीपते ॥ अपशः कार्य्यनाशश्च नरके पतनं तथा ॥३६॥ प्राज्ञे नियुज्यमाने तु सन्ति
रात्रस्त्रयो गुणाः ॥ सुयशः स्वर्गवासश्च पुरुषश्च धनागमः ॥३७॥ परीक्षितेषु गुणाः सर्वं मूर्खे दोषास्तथैव च ॥
तस्मात् मूर्खं विसृज्य स्त्रेषु प्राज्ञ एव प्रशस्यते ॥३८॥ जडस्य तपस्वीयमुक्तश्चाप्यपहतव्रती ॥ मद्यपा स्त्री सती त्येवं
व्यर्थमेतद्वाम्यहम् ॥३९॥ न कश्चिदपि मूर्खे न कार्य्येषु तीर्थं समुपेक्षते ॥ तस्मात् सर्वाणि कार्य्याणि तासां यशो धारि
धारयेत् ॥४०॥ न कश्चित्कस्यचिन्मित्रं न कश्चित्कस्यचिद्रिपुः ॥ संबंधेन जायते मित्राणि अपयोजनाः ॥४१॥ न
विश्वसेदविश्वस्ते विश्वस्ते नाति विश्वसेत् ॥ विश्वासात् भयमुत्पन्नं मूलान्यपि निकृन्तति ॥४२॥ अराशे बलिगिरशे
बश्च व्याधिशोषस्तथैव च ॥ वह्नि तेषां पुनर्यस्मात्तस्माच्छेषं न धारयेत् ॥४३॥ कोऽतिभारः समर्थानां किं दूरं व्यवसा
यिनाम् ॥ को विदेशः सविद्यानां कः परः प्रियवादिनाम् ॥४४॥ शैले शैले न माणिक्यं मौक्तिकं न गजे गजे ॥ साधवो न हि
सर्वत्र चन्दनं न वने वने ॥४५॥ अशोच्यो निर्धनो विद्वान् शोच्यः पुत्रवान्नरः ॥ अशोच्या विधवा नारी पुत्रपौत्रप्रतिष्ठिता ॥४६॥

22

१ श्री. श्री

नगच्छिद्रुतविश्वासं न कुर्यात्कूलेषि ग्रहेन ॥ आत्मानापि तथाक्रोधां विप्रवेशं विवर्जयेत ॥४७॥ समुद्रावन
राग्रभूमिः प्रकारावराण्यहो ॥ नेमे गूवरणाद्देशाः स्वार्थं ज्ञावराश्चित्रपाः ॥४८॥ कुदेशं च कुमित्रं च कुभार्यां कुनदीं
तथा ॥ कुपुत्रं च कुभोज्यं च वर्जयेत्परितः सदा ॥४९॥ मन्दपा मन्दपं समं यस्य कार्यां कार्ये पुत्र तुल्यता ॥ वाच्या
वाच्ये नसान्देहो भेतव्यं हित लोपुथैः ॥५०॥ सिंहादेकं बकादेकं तथा वत्वारि कुक्कुटात ॥ वायसात्पंच यीस न्देनात्षड्गुणा
स्त्रीशृगाद्दिभात ॥५१॥ प्रभूतं कार्यमल्पं वा यो नरः कर्तुमिच्छति ॥ सर्वारंभेन तत्कुर्यात्सिंहादेकं विधीयते ॥५२॥
इन्द्रियाणि च संयम्य बकवत्पंडितो जनः ॥ कालदेशोपपन्नानि सर्व कार्याणि साधयेत् ॥५३॥ प्राग्युत्थानं सपुद्धं च
सविभागं गं च च धुषु ॥ स्त्रियं वाक्रम्य भुञ्जीत शिन्दोश्चत्वारि कुक्कुटात ॥५४॥ निगूढमैथुनं धाष्ट्यं काले चालनसं ग्रहे ॥
अप्रमादो निरालस्य पंचशिन्देवायसात ॥५५॥ बह्वाशी वा स्वसंतुष्टः सुनिद्रः शीघ्रचेतनः ॥ प्रभुभक्तः सद्ग्रूश्याल
मी षडेतानाथ नेच्छुन ॥५६॥ अविज्ञातो वहेभारं शीतोष्णं नैव विन्दति ॥ असंतुष्टो भवेन्नित्यं त्रीणि शिक्षेत गर्दभात ॥५७॥ नास्ति विद्या समो बंधुः नास्ति रोगसमो रिपुः ॥ नच दत्य तपः समा स्व हेतन बदे वा त्मनं बलम ॥५८॥ न

३

मूस्म

नैन्द्रनाथमन्यस्मद्ब्राह्मणप्रकोपयेत् ॥ इत्यनेनैर्नसमं श्रीरेणतसंश्रीरेणतू ॥ भुजङ्गमैः ॥ ५९ ॥ कृतधीताविधिंविद्याज्ञजीरोष्म
भोजनम् ॥ विषं गोछीदर्न दुस्पष्ट दुस्पतुरुराणिविषम् ॥ ६० ॥ विघ्नेत स्त्रीष्ण्यापत्न्यं ब्राह्मणोपि येनतपः ॥ पूर्वानुष्ठवि
घतेनी वेप्यासा धुष्ठविघते ॥ ६१ ॥ नकुर्व्याद्ब्राह्मणांशो घ्रंनशद्रोब्राह्मणांश्रियाम् ॥ नकुर्व्यात्पीडितोमो नंनमूर्ख
संस्थ तं वदेत् ॥ ६२ ॥ विषं च ग्रंमेरा नाश्रो राजस्त्रीप्रेन्दारां विषम् ॥ विषं स्त्रीष्णवा विश्वासो विषं दुष्टस्त थोत्लमैः ॥ ६३ ॥
आरामित्रं परजानं मध्यस्थ्यं विनंक्रुरु ॥ पोनकुर्व्यात मूर्खा मासवसर्वं आराश्यति ॥ ६४ ॥ असंख्यानं त्रत्रमंतालि
छवनवस्मनकाम ॥ आतः पुनेत्यपारा नौपत्नातः परिवर्त्रयेत ॥ ६५ ॥ अत्र वस्थाप कृत्य पतेन्नोके नश्रानी नारिणांहि नकाम्य ॥
पुत्रानी पदश पापाप्यपितायातिप नाभवम ॥ ६६ ॥ छ भय भन्द्रे पेश्रिस्यन्न सरव त्पवूनोगिराणाम् ॥ यस्य भार्या ॥ त्यस
तुष्ठानवा तस्यो सवत्रुके ॥ ६७ ॥ दुहृते भः प्राह्न तेः साधुः दुहृते भर्त्रुवसमप्रभुः ॥ दुहृते भाव संतोनारी दुहृते भवबनश्री
वा ॥ ६८ ॥ आतित्वनेशेन पद्रव्यमनोचित्येन प्रास्तनम ॥ वतितपायातिपी जामिः कापासा नैवसाधुभिः ॥ ६९ ॥ पुत्र
प्रयोजनाभार्याप्यपुत्राः पिराड्प्रयोजना ॥ गतिप्रयोजनं पिराः सर्वमात्मप्रयोजनम् ॥ ७० ॥ गट ध्रुहृष्ठि प्रभाशंव

४३

श्यं येष्ठा। सिंह चित्र मृगम्॥ काकेसंगी तपा नात्रो भुजगं वरीतं वमेत॥ ७१॥ यस्य क्षेत्रं नदीपाने भार्य्या वापि प्रियवादिनी॥ सस
र्प्पं वत्सं हे वासो दुःखेभि तस्य जीवनम्॥ ७२॥ जीर्णामन्नं प्रसांसंति भार्य्यां वा गतयोवनाम्॥ रणात्प्रत्यागतं सं न्नं सस्यं च गृहमा
गतः॥ ७३॥ भस्मना स्युध्यते कांस्यं तांम्रमम्लेन स्युध्यति॥ नजसा स्युध्यते नारी नदी वेगेन स्युध्यति॥ ७४॥ दुर्जनं च स्वशठमि
त्रं पर रूपवती स्त्रीयाम्॥ गोगीशी विस्वास जीरती व दूरतः परिवर्जयेत॥ ७५॥ मातृवत्परदारानेषु परद्रव्येषु लोष्ठवत॥
आत्मवत्सर्वभूतेषु यः पश्यति स पंडितः॥ ७६॥ हतमश्रोत्रियं श्राद्धं हतं यज्ञमदक्षिणाम्॥ हता रूपवती वंध्या ह
तं सैन्यमनायकम्॥ ७७॥ नास्ति मैत्री नरेन्द्रेषु नास्ति मैत्री खलेन च॥ नास्ति के सहतो मैत्री नास्ति मैत्री च योषिता॥ ७८॥
यस्य माता गृहे नास्ति भार्य्या चाप्रियवादिनी॥ अरण्यं तेन गंतव्यं यथारण्यं तथा गृहम्॥ ७९॥ यस्य भार्य्या गृहे नित्यं
स्तनि व परिगृह्णति॥ सीदंति तस्य गात्राणि पाषाणी वहि मात्रमे॥ ८०॥ धनिकः श्रोत्रियो राजा नदी वैद्यस्तु पंचमः॥
पंच यत्र न विद्यंते वासं तत्र न कारयेत॥ ८१॥ रूपयौवनसंपन्ना विशालकुलसंभवा॥ विद्याहीना न शोभंते निर्गंधा इव
किंशुका॥ ८२॥ गोहितः क्षेत्रगामी च कालज्ञो विजतत्पनः॥ उत्पन्नसखे इन्द्रः करयको नायासि दाति॥ ८३॥ यस्य

यात्मसमो नास्ति स्वयं वाराजवोतिपः ॥ पूर्वार्जितं विनाशाय पापकर्मरतां तस्य जायते ॥ ८४ ॥ ऋषिर्गावो यान्ति विप्रः
स्त्रियो नात्र कुर्वन्ति च ॥ वेडतात्पयसी दत्तिमूहर्तर्मनवेन्द्रुरामात् ॥ ८५ ॥ दन्तिदुन्नाभिभू तस्य पंचनश्यंति देहिनः ॥
ऽत्र ज्ञाशो यत्तथा वानः सत्यधर्मश्च पंचमः ॥ ८६ ॥ विप्रावर्त्यंतत्पत्यंचनेव तु त्मेवदायनः ॥ स्वदेशे पूज्यते राजा
वि घासर्वत्र पूज्यते ॥ ८७ ॥ नश्यंत्यपापाप्रयोगेण आप्मीयनेऽहेराय ॥ गावः प्रकीर्णा यान्ति शूद्र दानाद्धि जोत्तमाः ॥
॥ ८८ ॥ असंतुष्टा द्विजा नष्टाः संतुष्टाश्च पार्थिवः सलज्जा ॥ गणिका नष्टा निर्लज्जाश्च कुलांगना ॥ ८९ ॥ उन्मत्तानां
भुजंगानां शृंगिणां दंतिनां तथा ॥ स्त्रीणां नाजकुलानां विश्वासं नैव कारयेत् ॥ ९० ॥ ल्नाऽनोछहयो दोषास्ताडने बहु
हवो गुणाः तस्मात् शिष्यं च पुत्रं च लालयेन्न तु ताडयेत् ॥ ९१ ॥ न स्त्रीनामाप्रियः कश्चित्प्रियो वापि न विद्यते ॥ गावः
स्तृणामिवारण्ये वाछंति च नवं नवम् ॥ ९२ ॥ माता वैरी पिता शत्रुः बालो येन न पाठितः ॥ न शोभते सभामध्ये हंसमध्ये
बको यथा ॥ ९३ ॥ ऽन्नास्य नोहनम्भत्युः र्तधासं तनरोछव ॥ गोविषाणिनखुसानि ध्यम जीर्णोछवभोजनम् ॥ ९४ ॥
धूष्याजमपति दुभिन्नां गोभिरम्पागतो जितः ॥ जितायनयतादानावस्त्रथा सभाजिते ॥ ९५ ॥ पनोपि हि त्वान्यंन्बु
र्द्धि पुनष्याहितः मनः ॥ आहतो देहयो व्याधि हितमानराप मौषधम् ॥ ९६ ॥ पुस्तके च प्रयापाविद्यापरहस्ते च यद्धनं ॥ का

र्ष्यकाले समुत्पन्ने न साधियान तद्धनम् ॥९७॥ एकेनशुष्कवृक्षेण कोटरस्थितवन्हिना ॥ दह्यते तद्वनं सर्वं
कुपुत्रेण कुलं यथा ॥९८॥ एकेन पुष्पवृक्षेण पुष्पितेन सुगंधिना ॥ मोदते तद्वनं सर्वं सुपुत्रेण कुलं यथा ॥९९॥ ५
पिता रक्षति कौमारे भर्त्ता रक्षति यौवने ॥ पुत्रास्थाविरभावे च न स्त्री स्वातंत्र्यमर्हति ॥१००॥ हस्ती हस्तस
हस्रेण शतहस्तेन वाजिनः ॥ शृंगिणो दशहस्तेन देशत्यागेन दुर्जनः ॥१०१॥ सबंधुर्यो हिते नक्तः सा भार्या या प
तिव्रता ॥ निर्वृत्तिः सत्पात्रे मित्रं सा गोष्ठी सज्जनैः सह ॥१०२॥ आचारः कुलमाख्याति वपुराख्याति भोजनम् ॥
संभ्रमः स्नेहमाख्याति देशमाख्याति भाषणम् ॥१०३॥ आयातं स्वल्पकार्येऽपि प्रातौ वराठ गतेरपि ॥ आवा
नैः शुध्यते देहो वस्त्रं तोयेन शुध्यति ॥१०४॥ विद्यया जिनरः प्राज्ञः प्रेमानः सत्कर्मभिः ॥ प्रायेण हि मनुष्याणां
बुद्धिः कर्मानुसारिणी ॥१०५॥ गुरुरग्निर्द्विजातीनां वर्णानां ब्राह्मणो गुरुः ॥ पतिरेको गुरुः स्त्रीणां सर्वस्याभ्या
गतो गुरुः ॥१०६॥ नदीनां नीरेषु मेघच्छाया वनानीनि नाश्रया ॥ मंत्रिणा न हि तो राजा आचिरेणैव नश्यति ॥१०७॥
अनारोपप्रियताच्छन्नादुःस्वापेयवा प्रथाः ॥ सम्बद्धनपाकेनयः कालेनोपातिष्ठति ॥१०८॥ मतिमांश्चिंत

भक्षस्म

पोषितां तांमृषरांतज्ञार्शीलं सर्वत्र भूषरामा ।।१२३।। दातानं कूपरांम न्येम्हे नेर्प्पे पनिमुन्यति ।। दातापुनुषःत्या गीधनं सं
त्प ज्यग्गछ्रति ।।१२३।। व्यसनात्तीं कुतोनि द्रा असंतु छे कु तोनीतः कुलः शौरव्य दोरदुस्य कुभार्प्यास्यकु तोनातिः ।।१२४।। गृहा
गावोनने न्द्रारथ्याद्व नेन्द्रा श्ब्व विशे षतः ।।पाज तांतु छामछांति तानि दृंहं त्यप्रमारिणता ।।१२५।। धनार्थी कुनु र्वाति ज्पं धर्मो
र्थी गछ्ति र्थयम ।। रतौस्त्री यमपत्पार्थी विप्पार्भीर्यवहु श्रुतम ।।१२६।। सघोमांस छतः सघोवालस्त्रीन्दीनं भोज
नम ।। कुपोदकं वट छाया यौ वने नेप्राणापोषका ।।१२७।। शुष्कमांसं स्त्रियो व द्धावालय स्तन्नु रांदधि ।। प्रभातमैथुनं निद्र
सघः प्राणहरानि षट ।।१२८।। वस्त्रहीनम लंकार छ तहीनं च भोजनम ।। गुरुहीना च या नारी विघाहीना द्विजोत्तमा ।।१२९
गतिस्त्रीरणा सदा भर्तारो न दीनां सागरो गतिः ।। शत्रुभिर्पी प्रमानानां नारीणां न्यपतिर्गतिः ।।१३०।। यस्य नास्ति स्वयं प्रज्ञा शास्त्रं
तस्य करोति किं ।। लोचनाभ्यां विहीनस्य दर्पणः किं करिष्यसि ।।१३१।। परोक्षे कार्य्यहंतारं प्रत्यक्षे प्रियवादिनम ।।
वर्जयेत्ता दृशं मित्रं विषकुंभं पयो मुखम ।।१३२।। गर्द्दभः पञ्च दोषाः स्युः रामपञ्चाशयः स्त्रीयः ।। दशाडे नात्र मर्त्स्य गजीनितैत
सात्का नभोजनम ।।१३३।। जलबिन्दुनिपातेन क्रमशः पूर्यते घटः ।। सहेतुः सर्व्वविघा नां धर्मस्य च धनस्य च ।।१३४।। पिता

२९

स्तां स्त्रियः सर्वा ऽडत्नमामध्यमाधमाः ॥ यः कश्चिद्विश्वसेत्तासां स स्यान्नोपैः सदहुतो ॥ १४८ ॥ दुर्बलेनाम्नामनाथानां बालेन वृद्धल
तांश्विनाम ॥ अन्यायपरिभूतानां नन्यारांतानि गतिः ॥ १४९ ॥ न विश्वसेद्दवांमध्ये जन्मनानिग्रहे धुर्य ॥ आरिं वैबहुतंमि
त्रं दुनतः परीवर्जयेत् ॥ १५० ॥ दानहृत्यान कीर्त्येत कार्पण्यं कृत्या न शोचयेत् ॥ शत्रुंहत्या न शोचयेत् पापं कृत्वान गोपये
त् ॥ १५१ ॥ रिपुं पश्येद्यथावन्हिं मातापितृवत्पिता ॥ पुत्रं पश्येद्यथा मित्रं मित्रं पश्येद्यथात्मनम् ॥ १५२ ॥ आम्रच्छाया
रक्ते प्रीतिर्नक्कसस्याथमोदनी ॥ आयुर्वै रोगवनस्पतिर्यौवनानि धनानि च ॥ १५३ ॥ आहिनरापकुमादानं गृहं गोनसर्वाग्नि
नम ॥ आपनीतकुलंत्रं वनेनवेपत्नं नं तथा ॥ १५४ ॥ स्थानत्यागान्न कुलं वा दाढं यान्तरुरापि मात्रापात ॥ प्रधानवैरमुरंवे
न्यंनराः सीदंति देहि नाम ॥ १५५ ॥ यस्य भार्या गृहे नित्यं मात्रं चत्यारिन क्वाति ॥ तस्य चिंतां न बुद्धौ तेनिमूत्यप शत्रुन्कृप कोपभा
शरती ॥ १५६ ॥ उपयोगाः फलेतहः परांगमूलमधपरस्त्रियः ॥ निद्रा मैथुनमालस्यसेव्यमानं तु वर्द्धते ॥ १५७ ॥ उत्पत्नस्या
नविनंदस्य मत्स्यस्य कुमुदस्य च ॥ भवेदेको दोष जन्मगर्भे यस्ते बाप्प्य चक्रवचक्र ॥ १५८ ॥ जीर्णाव्दजीर्ण तेन सम्य गीर्णा प्रसा
दतो नरो ॥ जीर्णा पूप गृहे यापि परास्थान्तं यान्ति थाव्यधेः ॥ १५९ ॥ धनेभ्यः सह ताविद्यानि त्याहास्यहृता त्रियः ॥ अल्प
भोजनहत्तं क्ष्वेचंस्थल्पकोस्वहुतेनाल्पः ॥ १६० ॥ अल्पोपि जनंदन्तस्त न्द्रांति शती नः सदा भवेत् ॥ न वदन्परमर्माणि तावहुभि

धर्म्मः पिता स्वर्गः पिता हि परमं तपः ॥ पितरि प्रीतिमापन्ने प्रीयन्ते सर्व देवता ॥१२५॥ अगम्यभोजनमफलं अश्रुतमफ-
लं दुर्विनीतस्य ॥ कृपणस्य धनमफलं यौवनमफलं दरिद्रस्य ॥१२६॥ कुमित्रे नास्ति विश्वासः कुभार्य्यायां कुतो रतिः ॥
कुराज्ये नास्ति निर्वृत्त्यं कुदेशे नास्ति जीवनम् ॥१२७॥ तमेते स्वगुणाश्छन्न कामान् यो भिनिसेवकाः ॥ स्वकेष्व-
र्थकार्येषु प्रधान्या नाभिवशास्पदे ॥१२८॥ रहस्यार्थं तित कार्य्यं न कुर्य्यात् पीडितं घ्वपित ॥ दीर्घमालोकनं कृत्वा पश्चा-
त्कार्य्यं समाचरेत् ॥१२९॥ शिष्याणां देवता चार्य्यो ब्राह्मणानामार्य्य देवता ॥ भर्त्ता देवता स्त्रीणां लोकानां देवता नृपः ॥१३०॥
सपुत्रो यः पितुर्भक्तः सा भार्य्या या पतिव्रता ॥ तन्मित्रं यत्सद्भाव संदेशो यत्र जीवते ॥१३१॥ अर्थेनापि हि किं तेन यस्य
स्यार्थमसंगतम् ॥ स्यादेनापि हि किं तेन येन कुप्यति धावतः ॥१३२॥ गुरुपत्नी राजपत्नी यश भार्य्यायकुलोत्स्वा ॥
आत्पंतत्धु धकातारी त्पजे देवं वियंदुरा ॥१३३॥ सर्प्पः क्रूरः खलः क्रूरः सर्प्पात् क्रूरतरः खलः ॥ औषधात्सेव्यते सर्प्पः
खलः केनोपसर्प्यते ॥१३४॥ सजातो येन जातेन जाति वंशः समुन्नतिम् ॥ परिवर्त्तिनि संसारे मृतः को वा न जायते ॥१३५॥
चालोचापाद वृक्षो चापुची चोगृहमागतः ॥ तस्य पूजा विधातव्या सर्वस्याभ्यागतो गुरुः ॥१३६॥ न्द्राति नेव मनुष्याणां
माते वहित चारिणी ॥ कदाचिन्नु पितो माता नैव न्द्राति कदाचन ॥१३७॥ आविश्य ॥ ॥ ॥ ॥ ॥

न्नाविनो थपेत् ॥ १६१ ॥ इष्टं स्त्रीषु ध्रुवनवन्तस्य विश्वासो नैवाधिपे ॥ नाजातर्थ्यः स्त्रियः शैव त्रयस्ते मन्दकारिणः
॥ १६२ ॥ धनेनोऽक्तुनाः श्रीपते धनैः पापान्तनीतय ॥ धनाद्दन्यत्पुत्रः सुहृद् गौ ष धूमतो धनं ॥ १६३ ॥ गृहेन शयनि
येन भोजनेन नयवाशसा ॥ रमिरेवहि जानीयान्नरो जीवति यान वा ॥ १६४ ॥ नरस्याभरणं रूपं रूपस्याभरणं गुणः
गुणस्याभरणं ज्ञानं ज्ञानस्याभरणं क्षमा ॥ १६५ ॥ नात्तेम्यतोऽधिकारं सस्पोन्नाथ कामो मरणान्नीधिपः ॥ ना
गानजः पितुर्द्वेषी नाजानाभ्रतो वैरिणी ॥ १६६ ॥ सवा वास्ता दशाज्ञेयाया दशी भवितव्यता ॥ मतिस्तस्य धीतेना
दृग्व्यवसायस्तु ताद्दृशः ॥ १६७ ॥ स्नानि पारिवपादयशो सभतगमेता दनो भवति ॥ द्वौक् पु पाऽवासी कूपेस्ना
न सभावनि ॥ १६८ ॥ गृहानि दत्ते सतमारवुमो यन्द वक्रा छदशातीद्वनेफः ॥ भापी सुताश्रिनेष्याति वाम
नुष्यस्तत्रैव वातः य नरा प्रमाणाम ॥ १६९ ॥ इति यानक समाप्तम ॥ ० ॥ सम्वत् १८६३ ॥ समय श्रावने मासि पक्ष्मं

श्रीगणेशाय नमः ॥ प्रभवविरतिमध्यज्ञानवन्ध्या नितांतं परमविदिततत्वा यत्र ते योगिनोऽपि ॥
तमहमिह निमित्तं विश्वजन्मात्ययानामनुमितमभिवन्दे भग्रहैः कालमीशम् ॥१॥ त्रिलोक्यगर्गादि
मुनिप्रणीतं वराहलल्लादिकृतं च शास्त्रम् ॥ दैवज्ञकण्ठाभरणाभिधा विरच्यते ज्योतिषरत्नमाला ॥
॥२॥ शकेन्द्रकालः पृथगाकृति २२ घ्नः शशाङ्कनन्दाश्वियुगैः ४२ समेतः ॥ शराद्रिवस्वेन्दु १८७५ हृतः स
लब्धः षष्ट्या ६० प्रशेषाः प्रभवाद्योऽब्दाः ॥३॥ प्रभवविभवाख्यशुक्लाः प्रमोदनामा प्रजापतिरथा
ङ्गिरसः ॥ परतोऽङ्गिराश्च श्रीमुखभावौ युवाख्योऽन्यः ॥४॥ धातेश्वरबहुधान्यौ प्रमाथिनौ च विक्रमः
सवृषः ॥ अथ चित्रभानुरस्मात् सुभानुस्तारणाख्यश्च ॥५॥ पार्थिवनामा व्ययश्चेति सर्वजिदाख्यो
ऽथ सर्वधारी च ॥ तदनु विरोधी विकृतः खरनन्दनविजयजयसंज्ञाः ॥६॥ मन्मथदुर्मुखसंज्ञौ च तथा परो
हेमलम्बविलम्बौ च ॥ तदनु विकारी नामाथ शार्वरी प्लवश्च शुभकृत् ॥७॥ शोभनकृदथ परः क्रो
धी विश्वावसुरण्यपराभवाख्यश्च ॥ परस्तथा प्लवङ्गनामा कीलकसौम्यसंज्ञश्च ॥८॥ साधार

मा५

ति

श्रीकृष्ण-
श्रीएम-

गरोश

रोणविरोधकृदथपरिधाविप्रमाथिनामानो ।। आनन्दराक्षसाख्योनलपिङ्गलकालयुक्तश्च ।। ९ ।। सि
द्धार्थरौद्रदुर्मतिदुन्दुभवोवत्सराः क्रमाद्गपरे ।। रुधिरोद्गारीरक्ताक्षसंज्ञकः ।। क्रोधनः क्षयमृत ।
।। १० ।। इयं हि षष्टिः परिवत्सराणां बृहस्पतेर्मध्यमराशिभोगात् ।। उदाहृता पूर्वमुनिप्रवर्यैर्निजो
पनीयागणनाक्रमेण ।। ११ ।। तपशिखवेदुमदासाभगदमं यानि मासि प्रथमं लवगतः सनवासवेधा
सवेज्यः ।। निखिलजनहितार्थं वर्षवृन्दे यदीच्छः प्रभवप्रमितसनाम्ना जायतेवत्सरस्तदानीम् ।। १२ ।। युगंभ
वेद्वत्सरपंचके न युगानि द्वादश वर्षषष्ठ्या ।। भवन्ति तेषामधिदेवताश्च क्रमेण वन्ध्यामितुनिप्र
णीताः ।। १३ ।। विष्णुर्जीवः शक्रो दहनस्त्वष्टावहिर्बुध्न्यः पितरः ।। विश्वे सोमश्चेन्द्राग्नी वासीनाश्वत्या
ख्यावन्त्यश्च भगः ।। १४ ।। संवत्सरः प्रथमकः परिवत्सरोऽपरस्तस्मादिडान्वितानुपूर्वपरानपनेष्युः ।। एवंयु
गेषु शकलेषु तदीपनाथावन्त्यर्कशीतगुविरिंचिशिवाः क्रमेण ।। १५ ।। शिशिरात्पूर्वमृतुं तपसुतारं
त्यपनमाहुरहश्चातदामरम् ।। भवति दक्षिणमपरं तु रात्रपनिगादितारजनीमेऽता हिसा ।। १६ ।। तद

ल

२८

हस्रवेशग्रस्त्विदश प्रतिष्ठा विवाहयौडव्रतबंधस्त्वेन् सौम्यायनेकर्मशुभं विधेयं यग्दर्हितं तन्नत्वलुर
द्विरेणतु १७ मृगादिराशिद्वयभानुभोगात्षडत्र वस्युः शिशिरश्च वसंत ४ ग्रीष्मश्च वर्षा च शर
श्चहेमंतनामाकथितो हि षष्ठः ४ १८ दर्शावधिर्मासस्तुशक्लिवान्द्रः श्चौरं तथा भास्कर रा
शिवाग्रात् त्रिंशद्दिनं श्रावणसंज्ञमाहुर्नाक्षत्रमिन्दोर्भगणभ्रमात्र १९ मधुस्तथामा
धवसंज्ञकश्च शुक्रः शुचिश्चाथ नभो नभस्यो तथेष ऊर्जश्च सहः सहस्यो तपस्तपस्यावि
तितत्क्रमेण २० स्वनामनक्षत्रसमाननाथामासाश्च पञ्चावापि दैवपित्र्ये ऽभौ नितुलौ
खलु शुक्लकृष्णौ शुभाशुभे कर्मणि तौ प्रशस्तौ २१ इति श्री श्रीपतिभट्ट विरचितायां ज्यो
तिषरत्नमालायां संवत्सरप्रकरणम् ॥१॥ तिथिपाश्चतुर्मुखविधातृविष्णवो यमशीत

गी॰ कस
प्री॰ शम

७१मा॰ श

दीधीतिर्विशारदवत्रिरणः॥ वस्तु नागधर्मोशिवीतरमरस्म्यैमदनस्तदनुविश्वदेत्यपि॥१॥ ति
भ्योहिद्दर्शायं ज्ञातेपित्तनुश्यन्यधीश्वरान्॥ त्रयोदशीन्तनीपयोःस्मृतस्तु विज्ञयोपनेः॥२॥ व
न्हिर्विरिर्विगिरीज्जागारोगोशः पर्गा र्विशारदेवादिकृन्मेहशः॥ कुज्जोनकोवि स्मुहरिस्मराश्वसर्वृः
शशीवतिपुराणाहृच्छाः॥३॥ नन्दावभद्रावजपावारिन्काफरौतिसंज्ञास्तिथयः क्रमात्स्मृः॥ कनि
छमध्येष्ठफल्नास्तुश्यन्तेनेहसेभवस्पुत्तममध्यहीनाः॥४॥ व्रीहिस्तमंगलपदाग्रुवल्नारवल्ना
वल्नन्मीवतीत्वथयशाःपेरतस्मिन्न्रा॥ तद्वद्व्लागस्तुमतीतिथिस्यकमीस्या छर्मिशागेप्रति
पद्धदितथैवनन्दा॥५॥ क्रमाघशोवत्यपराज्ययोत्नारोम्या कृपापंवदशीतिथिश्व॥ फल्गुनि
नाम्नास्तहृशानितासांमहर्षिभिर्नूनमुदाहृतानि॥६॥ नन्दासुविज्ञोत्सववास्तुतंत्रन्देत्राहि
कूर्वीततथैवनन्दत्यम॥ विवाहभषाशकपुजानांभद्रासुकार्याणपियोष्टिकानि॥७॥ जया

२७

सः संग्राममवनोपयोगि कार्यो रिपोः सध्यानि हीनर्मिजगनि ॥ रिक्तासु विद्वं च वंधवधाग्निविषाग्निश
स्त्रादिषु या नितिसिद्धम् ॥ ८ ॥ पूर्णासु माङ्गल्यविवाहयात्रा सपौष्टिकं शान्तिककर्म कार्य्यम् ॥ सदैव द
र्शे पितृकर्म वेत्का नान्यं विदध्यात् शुभमङ्गलादि ॥ ९ ॥ तिथिस्तु युग्माख्यलुपन्दार ध्रुवं भवेद्वितीया
दृष्टमी विहित्वा ॥ दर्श श्वतासां विषमा वरिष्ठास्मृता मुनीन्द्रैर्नवमीं विहाय ॥ १० ॥ एकादिनर
करीतिथ्यो द्वितीयाप वीधन्तः सफरयोर्वृषकुंभयोश्च ॥ कर्काजयोश्च मिथुनावउपोर्मृगेन्द्रकौ
र्प्योस्तु लामकरयोश्च भवान्नदृष्टा ॥ ११ ॥ त्र्यापाश्वतत्सः क्रमपूर्वकाना मेषां चतुर्णामपि पंचमीस्यादर ।
परापरे षां परतस्तथैव स ङ्ग्रराशेस्सभा तिथिः स्यात् ॥ १२ ॥ नष्टेन्दु षष्ठी प्रतिपत्स्तु धीमान्न जातु
दग्धो कृषणं विदध्यात् ॥ कुर्वन्न वाप्नोति तदा सनूनं लक्ष्मी कुलं शान्तिजनोपवातम् ॥ १३ ॥
स्नातर्जनस्यष्टमी षु तनयां स्त्रपोष्टपर्व निहन्ति शुभप्रमतः द्विपाद्वितीया ॥ सप्तमिन्दु नवमीषु व
सपदि षष्ठ्यः स्नापात्क दाविदपि नामलवैर्मनुष्यः ॥ १४ ॥ षष्ठीषु तैलं पलमष्टमीषु न्दार क्रयावैवव

वतुर्द्दशीषु ॥ स्त्रीसेवनं नच्छकत्नांस्पुंसांमापुद्धयमार्भमुनयोवदन्ति ॥ १५ ॥ कूष्माण्डंवीजपूरंचप
टोलंचहतीफलंतम ॥ श्रीफलंपिवुमंदृवधात्रीपन्थादिवर्जयेत् ॥ १६ ॥ अष्टम्यादिषुनाद्दद्यादगतीन्द्रः
कयावदपि विद्वान् ॥ सिद्धिकालान्त्र्योरिता नरववमांतिलोनत्र्मशः ॥ १७ ॥ एकानुमत्याविति पौर्णा
मास्योरात्रेन्दुदृष्टेन्दुवशाभ्यवेनाम ॥ कुहूसीनीवाल्यपिनदृष्टेन्दुस्मृतेवासितिपंचदृश्यो ॥ १८ ॥
कार्त्तिकेकृतयुगस्यादिः त्रेतास्यान्माघवेषुच ॥ द्वापरोमाघमासेषुकलौभाद्रपदेतथा ॥ १९ ॥ माघेपंच
दशीकृष्णानभस्येचत्रयोदशी ॥ ततीयामाधवेशुक्लानवम्यर्थ्येयुगाद्यपः ॥ २० ॥ अश्वयुक्शुक्लनवमी
द्वादशीऊर्जेमधौनतीयाच ॥ भाद्रपदेपितृतीयाश्रावणमासेत्वमावास्या ॥ २१ ॥ एकादशीचपौषेशु
क्लिसितदशामीचसप्तमीमाघे ॥ बहुलाष्टमीनभस्येआषाढीकार्त्तिकीतद्वत् ॥ २२ ॥ फाल्गुन्यसाशीत
पंचदशीचैत्रीज्येष्ठस्यपौर्णमासीति ॥ मन्वन्तराद्यइमाश्चतुर्दशोक्ताबुधैःपुराणज्ञैः ॥ २३ ॥ कृष्ण
पक्षेत्रयोदश्यांमघासिन्दुःकरेरविः ॥ यदातदागजच्छायाश्राद्धेपुण्येनवाप्यते ॥ २४ ॥ पत्रैकस्य

व२

श्रीकृष्ण
श्रीराम
॥४॥

६~

४

शतातीतिथिरुद्रयावसानं वारस्त्वेतद्रौ मदिनं तत्तन्नमाघ्नैः ॥ पःस्पर्शोम्रवतितितिथिस्त्रपसवाहत्रिकस्पश
पुनरिदंद्वयं वनेच्छम् ॥ २५ ॥ अवाप्यपामस्तमुपैतिसर्प्यास्तिथिंमहत्तात्रपवाहिनीं वा ॥ धर्मस्यकार्ये
ष्वधिषेषुपस्तां वदन्ति तांकालविदः पुराणाः ॥ २६ ॥ इति श्रीश्रीपतिभट्टविरचितायां ज्योतिषरत्न
मालायां तिथिप्रकरणम् ॥ २ ॥ सर्पादित्तः शिवशिवाग्रहविष्णुकेन्दुकालानाः क्रमेणापत्तपः कथितानाग्र
हाणां ॥ ब्रह्मप्रश्विभमिहरिश्यक्रशवीविरंधिसोषांपुनर्मुनिवरैःप्रतिरेवताश्व ॥ १ ॥ राजाभिषेकोत्सव
पानसेवा गोवाह्निमंत्रोषधशस्त्रकर्म ॥ स्वबनेतान्यानिकवमकाष्ठसंग्रामपण्यादिनवीवदव्यात् ॥ २ ॥

७x

शस्त्राब्जमुन्मारजतेन्दुभोज्यस्त्रीवस्त्रालङ्कारमुखविभूषणाघम् । गीतक्रतुन्दीरविकोशिरङ्गौष्यान्ब
रारंभनामिंदुवारे ॥ ३ ॥ भेदानृतस्तेयविषाग्निशस्त्रबंधाभिघातावशाच्यदंभान् ॥ सेनानिवेशा
करधातुहेमत्रवालकार्याणिकुजेवकुर्यात् ॥ ४ ॥ नैपुण्यपण्याध्ययनंकलाश्वशील्पादिसेवा
लिपिलेखनानि ॥ धातुःक्रियाकांचनपण्यसंधिर्व्यायामवादश्चबुधेविधेयाः ॥ ५ ॥ धर्मक्रियापो

नोऽर्द्ध प्रहरैर्हि तीमाहुरभ्य सर्वेष्वपि मङ्गलेषु ॥ भौमे शनैः सूर्य्ये बुधार्कि चन्द्र सुरेज्यवारेषु विवर्ज
पंति ॥ २१ ॥ मन्च १४ के १२ दि १० वछ ८ भृतु ६ वेद ४ पन्चे १५ रकोन्मुहूर्त्तैः कुलिकाः भवन्ति ॥ दिवा
भिरेवेरथ यामिनीषु तेगर्हिताः कर्मसु शोभनेषु ॥ २२ ॥ वारप्रवृत्तेर्घटिकाः द्विनिघ्नाः कालाद्व्यहो
राः पतयः स्मरएपाः ॥ दिनाधिपाद्यार विशुत्र सौम्यशशाङ्क सौरेज्यकुजाः क्रमेण ॥ २३ ॥ पुस्य ... लस्य
यत् वारे पद्य कर्मप्रकीर्तितम् ॥ तत्तस्यकालहोरायां सर्वमेवाविधीयते ॥ २४ ॥ इति श्रीश्रीपतिभट्ट वि
रचितायां ज्योतिषरत्नमालायां वारप्रकरणम् ॥ क्रमशो भवन्ति योगाः विष्कुम्भः प्रीतिरायु
ष्मान् सौभाग्यशोभनाख्यावतिगण्ड ॥ सुकर्माख्य ॥ १ ॥ धृतिशूलगण्डवृद्धि ध्रुवनामानो
भवन्त्यथान्येव ॥ व्याघात हर्षण वज्र सिद्धि व्यतीपातः ॥ २ ॥ तदनु वरीयान परीघः शिवसि
द्धिशाध्य शुभ शुक्लाः ॥ ब्रह्मैन्द्रौ वैधृतिरिति नामसमानफलं कुर्युः ॥ ३ ॥ विरुद्ध संज्ञा इह ये वयो
गास्तेषामनिष्टः खलुपादमाद्यः ॥ सवैधृतस्तु व्यतिपातनामा सर्वोप्यनिष्टः परिघस्य चार्द्धम् ॥ ४ ॥

ज्यो.रत्न
श्रीराम
॥ ६ ॥

त्रिस्त्वःस्फुपोगे प्रथमे स वज्रे व्याघातसंज्ञे नवमं वशूले ॥ गण्डेऽतिगण्डे व्यषडेव नाड्यः शुभेषु कार्येषु विवर्ज्
नीया ॥ ५ ॥ व्याघातशूलपरिघव्यतिपातपूर्वगण्डातिगण्डकुलिशेषु वैधृतेषु ॥ आदित्यचान्द्र पित्र्य
सर्पभस्त्रः मलमैत्राख्यातिष्यस्तनवार्द्धकिभानि मृद्धि ॥ ६ ॥ एषामहुगतास्त्रयोदशात्तव्यातिपातः स्थिता
स्थापपेद्रवा वक्राभिरद्रु धैराभिहत्तं रवा ज्ञैरिकं तत्रत्तु ॥ व्याघाताद्दिष्टमछिभंनु कथितं तत्रैव केर रवोस्थपा :
सूर्याचन्द्रमसोर्मिथो निगदितो हि क्यात एकायनः ॥ ७ ॥ दिनकरहिमरश्म्योर्दृष्टिसंपातजन्मा भवति
विकृतमूर्तिः कोऽपि रौद्रमनुष्यः ॥ पततित्रिभुवनमध्ये मङ्गलानां विनिघ्नं दहनकपिलदृष्ट्या निर्दहन्दे वे
जगन्ति ॥ ८ ॥ इति श्री श्रीपतिभट्टविरचितायां ज्योतिषरत्नमालायां योगप्रकरणम् ॥ ७ ॥ ववोऽव्हयं
वालवकौलवाख्यं ततो भवेत्तैतिलनामधेयम् ॥ गराभिधानं वणिजं च विष्टिरित्याहुरार्याः करणानि सप्त
घ्न ॥ १ ॥ चतुर्दशीयाशशिनिप्रहीने तस्या द्वभागे शकुनिर्दितीये ॥ दर्शार्द्धयोनगचतुष्पदं च नागो विंस्तुघ्न
माघेप्रतिपद्दलेच ॥ २ ॥ इन्द्रो विरञ्चिर्मित्रनामार्यमाभूः श्रीकीनाशाख्यौतिथ्यर्द्धनाथाः ॥ कल्पान्ताख्यौ

॥ ६ ॥

श्री कृष्ण
श्रीराम

ग.रो.श.२

सर्पवापूर्नपैववात्वारस्तैस्थिरारागंवन्तुर्रागां॥३॥पैगाछिकस्थिर शुभानिववारव्ययवाग्नवेद्विनहिस्त्रान्यपि कर्म॥ कौलवैश्रमदस्मित्रविधानंत्तैत्तिरनेशुभगत्ताश्नयकर्म॥४॥गनेववीजाश्नयकर्षेरां॥भिवानीज्यपि छैर्पवर्णा॥ब्रूपारव॥नासिद्धिमायातिक्षतंहिविष्ट्यां॥विषाग्निशास्त्राणिदृष्टतत्रसिद्धिः॥५॥नास्त्रस्तपंववदनेगलकेत्तपैववन्होदशैवस्राहत्तानिपत्तंवतस्तः॥नाभीकाटःषडयपुच्छेननावतिस्रोविछद्भुवेरभीहितोऽस्तुविभ्रानिएषः॥६॥मुखेकार्यध्वंसिभिर्वानिमरणंवा॥पकलधेनैर्हानिर्वन्हस्पर्कोटनटभुद्धिविलयः॥कलिन्नाभीहृदयेविजयमथपुन्द्रानिजाद्भिशरीरेभद्रायाःपृथगितिफलंपर्वमुनयः॥७॥उदूढोदनरपिपिडकालिकृत्स्नादंष्ट्राग्नाप्यपहनुदीर्घव॥एडना२॥कार्यंघ्नाहृतवहनेन्हमुद्भूमनीविवान्तःपतातिसमंततोऽत्रवृष्टिः॥८॥जलोभिविशशिरन्ध्रःसर्वकीनाशवायुस्त्विरस्शपानिकुकुपस्तोनमास्याहिविछेः॥नियतमभिभिराश्रास व्ययामैःक्रमेणस्फुटमिहपरिहार्यमङ्गनेष्वेतदेव॥९॥म ३१४वसू८मुनिनिथि५युक्४द्श१०शिव११गुण३स्रव्यासतिथिषु॥त्रापांतिविष्टिनाम्नशुभदा यप्रस्त्वशुभा॥१

५२

33

न

करण ५

मैत्रीषधानि शाकुनौ वशापोष्ठिकानि गोविसनाज्यपित्तकर्मवत्सु अरेष्वु ॥ सौभाग्यदानुग्गहेज्जित्प्रवव
र्मनागेविं [illegible] स्तु चैत्रनाम्नि शुभपौष्टिकमङ्गलानि ॥११॥ दैत्येन्द्रैः समरेऽमरेषु वि[illegible] जिते श्रीशः कृ
धाहृष्ठवान् स्वं कामकिंनोनगीनाश्वरमुरवीनृठेः नीनीवात्रयात ॥ विष्ठिः सप्तमुजाम्लगेन्द्रगल
कान्त्यामेहरीन्द्रेजगाहत्य [illegible] ब्रीमुदितैः सुरैस्तु करणं प्रोक्तं निषु क्वासदा ॥१३॥ इति श्री श्रीपति
भट्टविरचितायां ज्योतिषरत्नमालायां करणाख्यानम् ॥५॥ भेशादस्त्यपमानाभिन्धात्रिशाशानसेवां दतिर्वाक्य
तिः वह्नजाःपितरो भगोर्यमरविः त्वष्टाक्रुयामाउतः ॥ शक्राग्नौ च यमित्र इन्द्र निर्ऋति वैपं च विश्वे विधि
गोविन्दो वशवाम्बुपाद्वरराहिर्बुध्न्यपूषाभिधाः ॥१॥ अश्वेभाजपक्षिणि हूयं च वृषभगमेषांतवामा
षवास्वाहुगौः क्रमश्चास्तानां पिम[illegible]हिबीव्याघ्रः पुनस्तैर्भी ॥ व्याघ्रेणो मृगमराडनौ कपिरथो बभ्रू हय
वानरः सिंहश्वा मृगराट् पशुश्व करटीयो निस्तृभानामियम ॥२॥ गोव्याघ्रगजासिंहमश्वमहिषं श्वे
नं यबभ्रुरगं वैरं वानरमेषकं वसुमहत्ता ह्यद्विडालेन्द्रकं ॥ लोकानां व्यवहार [illegible] तोऽन्यदपि च ज्ञात्वा

श्री ब्रह्म
श्री राम

गरो।२ गरोश

८

स्वपत्न्यादिद्विपत्योर्न्तपञ्चत्वयोरपिसदा वर्ज्यं शुभस्याथिनिभिः॥३॥ मूलाग्नेयमघाद्विदैवभरणी सार्प्याग्निपू
र्वात्रयं ज्योतिर्विभिरधामुखं हिन्नवकं भानामिदं कीर्त्तितम्॥ वापीकूपतडागगर्त्तपरिखाखातो निधेरुद्धृतिः
न्तेर्पाद्धृतिर्विलप्रवेशगणितग्रभाग्रसिद्ध्यन्ति व॥४॥ ज्येष्ठादित्यकराश्विनी मृगशिरः पौष्णानुराधानिलः त्वा
ष्ट्राख्यानि च दन्ति भानि मुनयस्तिर्यग्मुखान्येषु तु॥ अश्वेभोष्ट्रतुलापराशभक्ष्योरश्वादिद [illegible] न्तिश्च नौगंत्रीयं
त्रहलप्रवाहगमनारंभाग्रसिद्ध्यन्ति च॥५॥ पुष्यार्द्रश्रवणोत्तरा शततारा भिषः ब्राह्मश्रविष्ठाकपान्यर्द्ध स्यानिनवो
र्द्धतानि मुनिभिर्धिष्ण्यानि पंथेन तु॥ ग्रश्यारक्षं जवर्मवारणहरि कारसत्तोरणं छायारम्भविधिर्हितोरैरपत्तः
पट्टाभिषेकादिव॥६॥ रोहिणीसहितमुत्तरात्रयं कीर्तयन्ति मुनयः ध्रुवाह्वयम्॥ वीजहर्म्यनगराभिषेकवनारा
मशान्तिपुष्टिहितांस्थिरेषु तु॥७॥ वाष्ट्रिमैत्रशशिभंघदैवतान्यामनन्ति मुनयो मृदुन्यथौ मित्रकार्यरतिभूषणा
म्बराक्रीतमंडभिधानमेषु तु॥८॥ आश्विनीगुरुभमकंदैवतं साभजिष्णु लघुवत् छपं मतम्॥ पण्यभूषणकला
रतौषधं ज्ञानशील्पगमनेषु सिद्धिदम्॥९॥ मूलेशशक्रशिवसर्प्यदैवतापक्षं वंथवतीन्द्रासंज्ञया॥ भूत
पन्हानिधिमन्त्रसाधनं वेषवंधविधिकर्मवात्रतु॥१०॥ वेदस्यवत्रपयुतपुनर्वैहर्मारुतं वकरपं च कं चिरम्॥

मुहूर्त॰ ग०मा०श
श्रीराम
॥८॥

॥८

दन्तिवाजिकरभोन्द्र वाहनारामजानविधि षुत्रशस्यते ॥११॥ पूर्विकात्रितयमन्तकं भवेत्पुष्यपंचकमिदं जगुर्बु
धाः ॥ साध्यनाशविषवृत्तवंधनोत्सादशस्त्रदहनादिषु स्मृतम् ॥१२॥ हव्यवाहभयुतां द्विदैवतं मिश्रसंस्तम
थामिश्रकर्मसु ॥ स्वाभिधानसमकर्मसाधने कीर्त्तितानि शकुनानि सूरिभिः ॥१३॥ हस्तस्वातीश्रुतीमृगाश्वि
रः पुष्यमैत्राश्विभानि पोष्णमादित्यं जन्मीरहवुधाः देवसंज्ञानि भानि ॥ पवातिस्त्रः शिवभरणीरोहिणी व्युत्तराश्वप्रा
हुर्मनुष्याणां गणं तं नमेतन्मुनीन्द्राः ॥१४॥ वित्राश्लेषानिर्ऋतिपित्र्यभे वासवं वासवन्हीशशक्राग्न्याभं वरुणाद्दहन
र्वैवरन्त्रोगणोयम ॥ श्लेष्मास्त्री जिस्वकुलगणायार्मध्यमाश्वपुस्तामत्र्यैर्दैवतं पितृवस्त्र महद्वन्द्वं संवैरमाहुः ॥१५॥
राद्रेपित्र्यं वारुणं पौरहूतं याम्याश्लेष्णे नैर्ऋतं दैवधिस्ले ॥ पूर्वाख्यष्ट्रिविष्ट भिश्नेच्छ उग्रकोमघार भःकालीवन्हिः पु
राणोः ॥१६॥ रोहिणीध्रुवरूपंचकेऽश्विभेष्यूत्तरापिवपुनर्वसूद्वये ॥ रेवतीध्रुवसुदैवते शुभेनव्यवस्त्रपरिधानमिष्यते
॥१७॥ करादिपंचकोश्विभेसपौष्णवासवे स्मृताः ॥ धौतस्य वशस्य वकावनप्रवा‹नरन्ना वासससाम ॥१८॥ श्नव
शाः शकरः पुनर्वसू निर्ऋतेभे वसपुष्यकोम्यगाः ॥ रविभस्तजीववासराः वापिताः पुसवरणादिकर्मसु ॥१९

...ल
...राम
...ऽ॥

॥ ८ ॥

(पु० चौवि२

न्द्वौरीसर्वर्षवतुराननौपिनप्राश्रणनीतिप्रकृष्टनेवाहः ॥२७॥ सौम्येपौष्णेवैष्णवेवाँपुष्येहस्तेस्वातिनुवा
छ्रेपुष्याश्विभेषु ॥ अन्त्यादित्यामेषमूलाधवमाग्न्यासंसार्पेतेनूनमायार्यवर्जैः ॥२८॥ मूलेमैत्रेमृगशी
र्षहस्तौकूरैःपौष्णमारुतमघोत्तराण्विनैः ॥ निर्विधानिर्गुभौमभृगौदृशांपाशिशापिडनाद्वैधीयते ॥२९॥
प्राजापत्येपूर्वभेसाद्विर्वेडमध्ये ज्येष्ठास्येन्द्रे वेषु जिकाम ॥ आग्नेयाधानंस्यु तराणांत्रयेवश्वेच्छंप्रोक्ते
प्रान्तेनेविप्रमुख्यैः ॥३०॥ मृगाद्वयेवस्वपिभेषुमूलेहस्तादिकेचित्रितये ऽश्विनीषु ॥ पवित्रयेवश्रवण
शो ववृद्धिधासमारंभमुपैतिसिद्धेः ॥३१॥ पौष्णेम्ये वादितिभद्वयेवहस्तत्रयेवश्रवणत्रयेव ॥ मैत्रे
वमूलेव मृगेवसस्तभेषज्यकर्मप्रवदंतिसन्तः ॥३२॥ हस्ताश्विपुष्याञ्चवासवंवारुणंयमैत्रं पित्र्यं त्री
णिवैचोत्तराणि ॥ प्राजापत्यंवापिनन्दीवमाहुः कूपारंभेश्रेष्ठमाद्यामुनीन्द्राः ॥३३॥ सावित्रतिष्याश्वि
निवारुणानिमूलंविशाखावसुदेवध्रुवाणि ॥ नत्रोषधीपादपरोपणेषुशुभानिभानिप्रतिपादितानि
नि ॥३४॥ साधारणोग्रेध्रुवदारुणाख्याविष्णोपदंत्वेद्रुविणांप्रयुक्तं ॥ इत्यावाधिन्यस्तमनप्रन्थछंन

दा

त्नम्यतेत्तं निपतंत्कैबित्॥३५॥ हस्ते वचित्रासु तथाश्विनीषु स्वातौ वपुष्ये वपुनर्वसौ व॥ प्रोक्ता
नि सर्वाण्यपि कुंजराणां कर्माणि गर्गप्रमुखेषु भानि॥३६॥ पुष्यश्रविष्ठाश्विनि सौम्य भेषु पौष्णा
निलादित्यकराक्र पेषु॥ सवासवेन्द्रेषु बुधैः समस्तानि सर्वाणि काण्याणि तुरंगमानि॥३७॥ शक्रवास
वकेर षु विशाखाषाढद्वयवारुणापुनर्वसु भेषु॥ अश्विपषभपुनेषु विधेयो वित्रमंत्रयविधिः स्वरभीनाम्॥
॥३८॥ चित्रोत्तराणां श्रवणे वरेण्ये गुणीषु वनु दर्शाद्दर्शादिनाष्टमीषु॥ स्थानप्रवेशं गमनं विदध्याद्धीमान्म
शुनीनकदाविदेव॥३९॥ वासवोत्तरदस्त्रादिपंचके याम्यदिग्गामनगेहगोपनम्॥ प्रेतदाहत्रिणकाष्ठसं
ग्रहं शप्यकावितननं ववर्जयेत्॥४०॥ मृदुध्रुवान्त्यश्रवणेषु मूलमघाविशाखासहितेषु भेषु॥ हल
प्रवाहं प्रथमं विदध्यान्निरंद्रचक्रान्वितसौरभेयैः॥४१॥ अर्काक्रान्तगताङ्गतान्यनडुहो नाशाय भा न्यर्क
गाः ध्रुभांस्त्रिनयंततस्त्रके षिकद्वानापशालत्रपे॥ धहम्पानो नवकं तरं तरगतोस्पोतोऽष्टपैष्यं

४२

र्गीभ्रमत्तिभंवत्तुर्विघं न नमत्रगरणपेत्पुनःपुनः ॥ ५८ ॥ लाभोन्ववेनिकट एव हन्तस्य वैरैर्द्रव्यस्य लग्नधीरहवे
करभेप्रपत्नात ॥ दूरे श्रुतिश्विपिष्टभेन नृतच्छ नाप्नि न्नंप्राप्नि उत्तमाविलोवनभेकर्पवित ॥ ५९ ॥ त्र्यायेपेन्न
वणष्यपित्र्यवसुभात्वाष्प्रुद्धि देवाश्विनीभाग्यपत्पत्न र्संततानि कुलजान्यक्तानि भानिस्फुटम् ॥ वृत्तादित्यकेर
न्द्रविष्णुहियमब्रात्यम्ब पष्ावयमान्याहुश्वोपन्यथो कुलान्यक्तानि शेषाणि ॥ ६० ॥ नागरस्पविजपः कु
लभेषु स्यात्समित्तुपकुलेषु बपान्तुः ॥ पुष्पतोऽकुलकुलेषु बसंधिभिर्दिशोन्हानिभुजोऽभपोश्व ॥ ६१ ॥ वि
षमवरणधिस्सं भद्रातिथिपर्यदि जायते ॥ दिनकरसति न्दमापत्रारणां कथं बनवारे ॥ मुनिभिस्तादितः सोपयोग
त्रिभुसत्नकत्रिगुणफलदोव्रजहौनछे हछेमतेतथा ॥ ६२ ॥ पापस्याश्विन्योः सार्पपित्र्यन्दीपाश्वयपद्वज्ये
च्छामलपोरन्नारालम ॥ तकः रान्तस्पाद्वतुर्नाभिकं हि पात्राजन्मोद्वाहकालेषु निछन्म ॥ ६३ ॥ अभन्नामू
लसंभवपरित्यजेद्व बालकं ॥ समाष्ठकंपितावपवानातन्मुखं विलोकयेत ॥ ६४ ॥ तद्दोषपापस्केपिष्ठपके जननं यथा
न तीपके धनन्वयः वनुर्यशुभावहः ॥ ६५ ॥ प्रतीयमल्यपाद्नः फलंतहे वसाप्पभे ॥ तद्वत्ष्ठदोष शान्तपेविधेयमत्र शान्तिः

श्री श्रीपतिभट्टविरचितायां ज्योतिषरत्नमालायां नक्षत्रप्रकरणम् ॥ छ ॥ रुद्राहिमित्रपितरो वसवारि
विश्वे वेधा विधिः शतमखः पुरुहूतवन्ही ॥ नक्तंचरश्च वरुणार्यमयोनयश्च प्रोक्ता दिने दशपंच तथा मुहूर्ताः ॥
॥१॥ निशामुहूर्ता गिरिशाजपादाहिर्बुध्न्यपूषाश्वियमाग्नयश्च विधातृचन्द्रादितिजीवविष्णुः तिग्मद्यु
तित्वाष्ट्रसमीरणाश्च ॥२॥ दिनस्य पंचदशो १५ विभागो रात्रेस्तथा तद्धि मुहूर्तमानम् ॥ नक्षत्रनाथाः प्रति
मेष्ठ मुहूर्त्तमोहूर्तिकैस्तत्र पुराणविद्भिः ॥३॥ अष्टमोऽभिजिदाह्वय पन्नगारोदन्निणाभिध खकीर्तितोपवकुक्
प्सकरिभिर्यापि नामभिमथार्थसिद्धये ॥४॥ रवर्यमायाऽर्के नुहिने किरणोमान्तसप्राह्नसंज्ञोपि याम्याग्नयान्नि
तिस्फुटं दिने चन्द्रपुत्रेऽभिजिद्ब्र ॥ पितृब्राह्म्यौ भृगुसुतदिने राक्षसाख्यो वजीवे भौमेऽर्कः सौमविनयो
वर्जनीयो मुहूर्तो ॥५॥ पाराशराकाराद्रु शितारव्यामित्राः न्दारणास्मृतारव्याभट्टश्चवत्तु र्थः ॥ सावित्रवैराजिक
संज्ञितश्च गांधर्वनामाभिजदष्टमः स्यात् ॥६॥ रोहिणश्च बलो विजयोऽन्यो नैर्ऋतः शतमखो वरुणा
श्च ॥ अग्निमस्त्व भगसंज्ञकउक्तो अष्टमः सभवितु पारव्यः ॥७॥ रोद्रागांधर्वनाशः द्रविणपरि २८ श्चा

श्रीकृष्ण गणेश
श्रीराम

रणौ वायुरथनीरन्त्यो भाग्याख्यसौम्यास्तदनु कमलजो वाक्पतिः पौष्णनामा ॥ वैकुण्ठाऽन्त्यः समीरो निर्ऋ
तिरिति निशपवारिणोऽमीमुहूर्त्ताः प्रोक्ता त्रिरूपं वसंख्या मुनिभिरिह पुराणैर्विचिन्त्याप्रवीणैः ॥ ८ ॥ वे
राजनामा विजयः शितारव्यः स्तोपि त्रमैत्रावभमभिजिहूश्व ॥ सर्वार्थसिद्धो कथितानामुहूर्त्तो मोहूर्त्तिकैः
स्तत्समकर्मबोत्तम ॥ ९ ॥ यस्मिन्दिव हस्मेपक्व कर्म्मो पादिष्टं तद्दैवत्येतन्मुहूर्त्तेपि कार्य्यमे ॥ दिवस्थ लाघ
विलनीयं समस्तं तद्वध दणः पारि वृश्वन्द्वरोषु ॥ १० ॥ रत्नात्मजः सूर्य्याहि नाधिपाः तद्धन्निशावारु
णास्याग्नि सार्प्यभस्र ॥ यस्याज्ञस्तीभवतीह योगविषाक्तरणा सापरिवर्ज्जनीया ॥ ११ ॥ इति श्री श्रीपतिभट्ट
विरचितायां ज्योतिषरत्नमालायां मुहूर्त्तप्रकरणम् ॥ ७ ॥ भूकम्पः सप्तमन्ते भवति सापित्र्भात्त्यं वमेवि
धुदुनक्ताः शूरत्नं वैवाचसंख्यशरीरिति द्दशमेकेतुरष्टाद्दशैव ॥ द्द रात्रिहिम्रपंवसंख्येसनवद्दश सामते नून
मध्वाप्रादृष्टाधिस्मोढ्ढः सप्तसंमुनिभिरभिहितश्चात्र निर्घातपातः ॥ १ ॥ भाद्दक्वविंशतिमिता त्कैष्यि
ष्यितास्तमोह निर्घातकम्प कुलिशाः परिवेषयुक्ताः ॥ एष्विन्दुगेषुनशुभं खलुकर्म्मकार्य्यं सिद्धं

३१

प्रयांति दहनाख्ये विषादि सा व्ययम् ॥ सूर्य्याधिष्ठितभात्सु जङ्घपितृभान्वाक्षेपुमैत्रे श्रुत्तौपौष्णे च क्रमशो ग्र
शिवमातृरणे नपाशी तां शुनासंयुते ॥ धिष्ण्यास्ता वातिथ्यो पतत्युपवितथं वर्णाडीभाव रोगपुषं तस्मिन्नात्महिते शुभि
र्निर्जहिव कार्यं न कार्यं वुधैः ॥ ३ ॥ आनन्दः कालदण्डो धूम्राख्योऽ प्रजापतिः सौम्यः ध्वांक्षोऽथ ध्वज
नामा श्रीवत्सो वज्रमुद्गरौ छत्रमित्रं मानस नामा पद्माख्या लुम्बक स्तथोत्पातः मृत्युः काणः सिद्धिः
शुभामृतो मुशल मथगद दारव्याश्च ॥ ४ ॥ मातङ्गः राक्षसाख्यौ चरस्थिर वर्द्धमानाद्मयोगाः ॥ अष्टा
विंशतिसंख्यानिजसंज्ञासदृशफलदाः ॥ ५ ॥ सूर्य्येऽश्विभान्तु हिनरो विधिसौम्याधिष्ण्या सार्प्यान्नभ
मितनपे वुधे वहस्तात् ॥ मैत्राद्गुरौ भृगुसुते तोवा विश्ववेदवाच्छायासुते वरुणभात्क्रमशः स्फुरेत्ते ॥ ६ ॥
हस्तान वीशाशाधरे वसुगो नामा कुंभीमसुते शिवनीवुधे दिनेवत भात्वर्ण धा ॥ उष्णगुरौ भृगुसुतेरव
त्तुपौष्णाधिष्ण्यं रोहिणीपथार्के तनपेऽमृतासिद्धियोगाः ॥ ७ ॥ मघान्वीवन्द्रदिने विशाखा आर्द्रा च भौमे
शशिजे च मूलं नपा ॥ धात्रेमवशुक्रस्यदिने च याताः हस्तश्च नौस्या घमृत्यु योगाः ॥ ८ ॥ तिथेश्च वारस्य

श्रीकृष्ण
श्रीराम

गरो॰श

परत्रसंख्यपात्रयोदयास्तुर्मिलनेकृतेसति ॥ स्मृतस्तुयोगोऽकवाभिधानकोविवर्ज्जनीयः शुभकृ
त्सुध्रुवम् ॥ ९ ॥ नन्दातिथौसोमसुतेऽत्रभद्रारिक्तामन्देऽथहिताजयाख्या ॥ वाचाप्तयोयावपूर्णा
भिधानंसर्वार्थभेष्वेवसिद्धातिथिस्यात् ॥ १० ॥ सप्तम्यादिनकरवासरेण्यदास्याद्धारश्चेत्यतिपदिवेन्दु
नन्दस्य ॥ संवर्त्तोपमुनिभिरूदीरितः सयोगः सन्यान्यः शुभकलकान्तिमिःप्रयत्नात् ॥ ११ ॥ विरुद्ध
योगास्तिथिवारजातानन्तत्रवारप्रभवाश्चयेऽत्र ॥ हूनेष्ठवङ्गेषुखसेषुवर्ज्या देशेषुषुनतेनि
षिद्धाः ॥ १२ ॥ इतिश्रीश्रीपतिभट्टविरचितायांज्योतिषरत्नमालायांमुहूर्त्तप्रकरणेयोगप्रकरणम् ॥
॥ ८ ॥ घोरानेवोध्वाङ्क्षान्यमन्तघुतीवसंक्रान्तरेवमहोदनीस्यात् ॥ मन्दाकिनीशेवत्सुनीवमन्दामिश्रा
भगोरान्तसीवार्कपुत्रे ॥ १ ॥ उग्रान्तिप्रवैरमैत्रध्रुवमिश्राख्यदारुणेः ॥ अन्त्यैः संक्रान्तिरर्कस्य
घोराद्याः क्रमशोभवेत् ॥ २ ॥ घोराश्रीवैश्यान्सरवपातिमहोदयेऽलंवीरसाप्यान्घोराशूद्रानथनरप
तीनेवमन्दाकिनीव ॥ मन्दास्याद्द्विजवरगग्यागान्मिश्रकाख्यापशूश्चवाराद्वालानांप्रकृतिमखिलां

नि॰ ८

(३७)

रान्द्रीसंज्ञिता व॥३॥पूर्वाह्णकालेन्नृपतीन्द्विजेंद्रान्मध्यंदिनेवाप्यविशोपरान्हे॥४॥शूद्रान्नरवावस्त
मिते प्रदोषेपिशाचकान्राक्षसान्निशीथे॥६॥नद्योर्द्काश्वापररात्रिकालेप्रत्यूषकालेपश्वुपाल
कांश्च॥संक्रान्तिनर्कस्यसमस्तान्निहंजातस्यसंध्यासमयेनिहन्ति॥५॥वन्तृष्ण्यदैत्तैतिलनागगणोश्वसंज्ञा
रविःसंक्रमणंकरोति॥विष्ण्यांबवाख्येबगराख्यैबसन्चालवाख्येबगराजेबविविष्टः॥६॥किंस्तुघ्नेनाम्नि
शकुनावपिकोलवाख्येवोर्द्धस्थितस्यस्वस्तुसंक्रमणंनवस्यात्॥७॥वान्याह्वेव्यष्टिष्ठुलवेत्क्रमशःस्व
निष्टंमध्येष्टनेतिमुनयःप्रवदन्तिपूर्वे॥८॥पूर्वतोपिपरतोऽपिसंक्रमान्पुरापकालघटिकाःषोड
श॥ अर्द्धरात्रसमयादनन्तरंसंक्रमेणापरदिनाह्पुरापदम्॥९॥पघट्ठरात्रएवंस्यात्संपरोसंक्रमो
रविः॥तदादिनद्वयंपुरापस्नानदानादिकर्मसु॥१०॥हीपदंस्थरनेरविसंक्रमाच्युतनभैषजशीतिमु
खभवेन॥उदगयनमगकर्किजे त्रिपनुन्नावरपोविषुवंस्तुतम॥११॥याम्यामेगिस्मृपरेतथा
होहानाघनन्तोविषुवेवमध्ये॥वरुन्पतीनयडशीतिवक्रेमहर्षपःखेन्वयनेबसौम्ये॥१२॥मकर

श्रीकृष्ण
श्रीराम

गलोश

कर्कटकादिगतस्य बेम्हवति उत्तरयाम्यगतीनवेः ॥ कथितराशिषुसंक्रमनन्तरदा हरिपदाभुव
तितं बमहर्षिभिः ॥ १३ ॥ यावद्भिरंशैर्यनवयुतिस्यात्तम्भेगकालेनदिवाकरस्य युतिर्भवेद्धि
स्मूपदादिकानारहस्यमेतन्मुनिभिः प्रदिष्टम् ॥ १४ ॥ सावित्रमराऽऽलमेति यदाशशीतरश्मुसं
क्रमणं कुरुतेरविः ॥ मरवमहो सवनाशकरस्तदामुनिवरैः कथितोऽधिकमासिकः ॥ १५ ॥ संक्र
मेणारहितोऽधिकमासः शपर्वमाससमयं संज्ञइष्यते ॥ यस्यमासिरविसंक्रमद्वयं तत्रमासयुग
लेनक्षयाह्वयं ॥ १६ ॥ यादृशेनाहिमरश्मिमालिना संक्रमोभवतितिग्मरोचिषः ॥ तादृशं फलनम
वाप्नुयान्नरः साध्वसाध्वपिवशेनशीतगोः ॥ १७ ॥ एकवर्षसिद्धतयं यदास्याद्धयोऽधिकस्तत्रपरोऽधि
मासः ॥ त्रयाहयांबुरूकृतिराह मासं यतुर्दृथः क्वापितवात्रदृष्टः ॥ १८ ॥ नानावलान्हिन्दुरथेन्दु
वीर्यादिवाकरः संक्रममाराऽनन्तः ॥ ग्रहाश्चसर्वेपिवलेनभानोर्भवन्तिसत्ता अपिरूपसत्ताः ॥ १९
इतिश्रीश्रीपतिभट्टविरचितायां ज्योतिषरत्नमालायां संक्रान्तिप्रकरणम् ॥ ८ ॥ सर्वैलाभ ११७ हे

५०

श्रीराम
श्रीराम
॥१५॥

ग.रा.श्र

गे ४

स्थिता स्त्रि ३ ख १० रिपु ६ च्चर्कैः कुजार्की ३ त्रिषट ६ प्राप्तौ त्र्या ३ घष १० मन्मथारि ६ शशी ख १०
स्ता ७ रि वर्जभृग्युः धी ५ धर्मा ९ स्त ७ धने २ बुधा कर्यातिररिः ६ स्वा २ छा ८ म्बु ४ ख १० स्पोबुधः श्रेष्ठो ज
न्म ८ हा दिगोचरविधौ विज्ञान बुस्यागृहे ॥१॥ लाभ ११ विक्रम ३ ख १० शत्रु ६ स्थितः शोभनो निगदि
तो दिवाकरः ॥ खे वैरैः सुत ५ तपो ९ जलो ४ न्त्य १२ र्थार्किभिर्नपादि विध्यते तदा ॥२॥ धून ७ जन्म १
रिपु ६ लाभ ११ ख १० त्रिग चन्द्रमाः शुभफलः सदा ॥ स्वा २ त्मजा ५ न्त्य १२ म्दा ७ स्ते ९ वं धु ४ धर्म ९ गौ वि
ध्यते न विधु चैयदि ग्रहैः ॥३॥ विक्रमा ३ य ३ ११ रिपु ६ गः शुभः कुजः स्याल्लसान[illegible] न्त्य १२ सुत ५ धर्म
९ गैः खगैः ॥ वेन्नविज्ञ्र्नसुनरप्पसोकिंतु धर्म छारिगा नानविध्यते ॥४॥ स्वोम्बु ४ शत्रु ६
मृति ८ स्वा १० य ११ गः शुभो ज्ञस्तदा न खलु विध्यते यदा ॥ आत्मज ५ त्रि ३ नव ९ माय ११ नै
धं न ८ प्रान्त्य १२ गौ विविधुभिर्नभ २ वैरैः ॥५॥ स्वा २ य ११ धर्म ९ तनय ५ घ ७ न स्थितो नाक
नायकमारो हितः शुभः ॥ रिप्फ १२ रन्ध्र ८ ख १० जल ४ त्रि ३ गै र्विध्यते गगणो वारिभिर्न हि ॥६॥

श्रीकृष्ण
श्रीराम

गणेशाय

आत्मजा १।२।३।४।७।८ मतयोः ९ व्यय १२ पाप १२ गोविद्धपाप्तः जितशोभनस्थानैर्व दनास्तनु १
कर्म १० धर्म ९ धी ५ लाभ ११ वैरि ६ सहज ३ स्थ्य खवरै ॥ ७ ॥ एवमत्र खवरव्यधान्विताः सत्फलं न हि दि
शन्ति गोचरे ॥ वामवेधविधिनात्वशोभनाश्चाप्यमी शुभफलं दिशन्त्यलाम ॥ ८ ॥ पीविदन्ति खवरव्यध
क्रमं न ग्रहः समविरोहितो गोचरे ॥ तेन च प्रवदन्ति जनाः यान्ति हास्यमय कीर्तिलोन्विताः ॥ ९ ॥ पा
वशिष्ठपवनादिसूरिभिर्गोपितः खवरगोचरव्यधः ॥ गोपनीयइह दैववादिनात्रस्फुरं स व क्रमपात्र काशितम् ॥
॥ १० ॥ रवनुपवये ३।६।११।१० ॥ चन्द्रः साघरूमेषु ३।६।११।१०।१।७। कुजार्कजौ विद्ध्यास्तु ३।६।११॥
सुरगुरुघनं ७ स्वा २ म ११ त्रिकोणं ९।५।गृहस्थितः ॥ स्मर ७ रिपु ६ विय १० हूर्जे शुक्रो बुधो व्ययवर्जि
तच्च विषगृहे २।४।६।८।१० ॥ पापे ११ वान्ताः शुभाः खगाः तु गोचरे ॥ ११ ॥ असत्फलं सौम्याभिरिन्द्रिताश्चापः
शुभप्रदः सर्वाण्यशुभेन्द्रितस्थव ॥ तोभिश्च ते द्वावपि खवरे न हि पः शत्रुराग्बेयनाधिलोकितस्थव ॥ १२ ॥
स्वनिचगे ऽस्तगे ऽपिवारिपोर्गृहे स्थिते ग्रहे ॥ व्यथाफलं प्रकीर्तितं समस्तमेव सूरिभिः ॥ १३ ॥

४१

श्रीरस्तु
श्रीराम
॥१६॥

ग्रलाय

विक्रान्तवर्यामृगयांवसन्गृहंसदूरयानंगजवाजिवाहनम् ॥ गृहेपरेषांगमनंववर्ज्ययेग्रहेषुराजा
विषमस्थितेषुछिहा ॥१४॥ धार्यंतुषष्ट्यो विद्रुमंभौमभान्वोरौप्यंशुक्रेन्दोर्हेमेन्दुजस्य ॥ मुक्तासुरेन्द्रोल्ह
मर्कात्मजस्यराजावर्त्तः कीर्तितः शपोश्च ॥१५॥ मातरिक्यंतरत्नाः सजात्यसमसंमुक्ताफलंशोणगोमा
हेपस्यवावद्रुमंमरकतं सौम्यस्यगारुत्मजम् ॥ देवेज्यस्यवपुष्परागमसुरार्यस्यवज्रंशनेर्नीलंनिर्मलमा
मितपोश्चगदितंगोमेदवैडूर्यकम् ॥१६॥ मनःशिलेलासुरदारुकुंकुमैरुशीरयष्टीमधुपद्मकान्वि
तैः ॥ सताम्रपुष्पैरशुभास्थितोशुभावहस्नानंशुभ्रदाहृतंबुधैः ॥१७॥ पंचगव्यजजहानावामिश्रैः शंख
मुक्तकुमुदस्फटिकैश्च ॥ शान्तकूरविकृतवेरकृतंहं स्नानमेतदुदितंनृपतीनां ॥१८॥ विल्वचन्दनव
लाहलापुष्पैर्हिग्वलकफलिनीवकुलैश्च ॥ स्नानमाहुरिहमाक्षिपुताभिर्भौमदोषनिवारणमाहुः ॥
॥१९॥ गोमयान्वितफलैःसरोचनैः स्नौद्रसक्तिभवम्लहेमभिः ॥ स्नानमुक्तमिदमत्रभस्मतांवो
वनाशुभाविनाशनंबुधैः ॥२०॥ मालतीकुसुममशुद्धसर्षपैः पत्रैश्वमदनान्तिकाभ्दवैः ॥ मिश्रम

॥१६

श्रीग्रह
श्रीराम

गणेश

न्तु मधुकेनवस्फुटं वेकृतं गुडकृतं निकृन्तनि ॥२१॥ पल्लपावशिलेनयासमन्वितैर्वारिभिश्चफलमूलकुंकु
मैः ॥ स्नानतोभ्युसृतोपयाहि कंदुः खवर्मोतिविलेपनसंश्रयः ॥२२॥ स्मितितवल्लाजनलो ध्रुवल्लाभिः शतकु
शुमावनल्लाजपुतामिः ॥ रचितनयकपित्तंविषमस्थपुरितडदप्लवनंमुनिमठ्यै ॥२३॥ सदोषधेर्मीग
ण्विनाशंपथायथाडुरवभयानिमंत्रैः ॥ तयोद्धितस्नानविधानतोऽपि ग्रहाः शुभं नाशमुपेत्यवश्यम्
॥२४॥ अर्का हुलेमहीनु हास्त्वाद्दस्तोऽपामार्गपिप्पलादार्दुर्ज्वरशाखिनोऽप्यथशमीडुर्वाकुशै
भ्यः क्रमात् ॥ संस्कृप्याद्ग्रहमराऽलसपसमिधो होमायकार्प्याबुधैः स्निग्धाः शरल्लास्त्ववावनि
विताः प्रादेशमात्राश्चवताः ॥२५॥ धेनुः शंखोऽनुगास्तविकषां कां वनं पीनवस्त्रं श्वेतस्वाश्चः
स्कुरभिरश्मिनागहसलौ होमहाजः ॥ स्कृप्या दानामुनिभिस्तद्दिताद्दन्विताशास्तग्रहाणां स्नाने द्वि
मेहवनव[illegible]लिभिस्तेवनुष्यन्ति सर्वे ॥२६॥ देवब्राह्मणगावद्ध नाग्गुडवत्सं पाह्नोऽत्स्यत्यह सा
धनामभिभाषणा क्कुविवत्रः श्रेयः कथाकर्णनात् ॥ होमादद्भरदर्शणाक्कुविमनोभावाज्जयाद्दान

40

तोनोकुर्वन्तिकराविदेवपुरुषःस्यैवंग्रहाःपीडनम् ॥ इति श्री श्रीपतिभट्टविरचितायां ज्योतिषर
त्नमालायां गोचरप्रकरणम् ॥ १० ॥ रविकुजमाशिवत्सौकरोस्मरथ्यद्विवाहोत्सवेरोगधरोगानन्द
नोभृगुसूनुःप्रयानेवलीन ॥ शनिश्चखलुदौर्निषिरनशास्त्रवीधेगुधःशशीशाकेनकर्मसुभूवसुदात
नरसूरिभिः ॥ १ ॥ वलन्तपन्नाद्दिगतेहिमांशौशुभेषुभांविप्रवदन्ति ॥ शितेतराद्रवशुभेशुभेवपन्ना
वनिष्टोभवतोऽन्यथातौ ॥ २ ॥ गोचरेरागानेवमोद्वितीयगोपवमोऽथशुभक्लन्तिशाकरः ॥ वर्द्धमानतनुरिष्यते
बुधैर्हिवमन्त्रिसदृशःफलेनसः ॥ ३ ॥ जन्माश्रयोसंपद्रथोविपत्रन्नेमावपापावशुभाश्चकष्टा ॥ मित्राति
मैत्रोतिनवौतुताराःस्फजन्मभात्रिःपरिवर्तनीया ॥ ४ ॥ नखलुबहुलपक्षेशीतरश्मिर्बलीयान्चपितमि
हहितानाविषमायैप्रधानं ॥ अतिविकलशरीरेप्रयसीप्रोषितावाप्रभवतिखलुकान्तेसर्वकार्याणि
पोषा ॥ ५ ॥ शुक्लेपक्षेशीतरश्मिर्बलीयान्प्राधान्यंतारकायास्तत्रश...नोपायुक्तेविद्यमानेहि
कान्तेनस्वान्तंप्रयोषितःक्वपिहृष्टः ॥ ६ ॥ राशौराशौद्वादशेन्दौचकस्याःकेचिच्छ्रोक्ताःसूरिभिःश्रो

श्रीरुस
श्री राम

गरो०श

षिताद्याः॥ यात्रो द्वाहाद्येषु कार्य्येषु नूनं सज्ञातुल्यं तत्फलं विलनीयम्॥ ७॥ प्रवासन च्छारव्यम्जा
जयारव्याहास्यारतिः क्रीडतिसु प्रभुक्तोः दृ एहूपाकल्पितस्थितेबाहू षट्सं रव्याहि मगोनवस्था॥
॥ ८॥ अश्वादिभुक्तो उद्विष्टो सम्‌हाद्व दा ४ हता ४ द्वाएा ४ ५ समुद्र ७ भक्ताया॥ लग्नार्क शेषे १२ शशिनि
क्रियाद्याभवन्त्यवस्थागतगम्ययोगात्॥ ९॥ इति श्री श्रीपतिभट्ट विरचितायां ज्योतिषरत्नमाला
यां चन्द्रताराबलप्रकरणम्॥ ११॥ विएा घश्वाभिषेकश्वएज्ञांसाहसकर्म च॥ धात्वाकरादि सेवन्धोमेष
लग्ने प्रशस्यते॥ १॥ वृषोऽद्यपिविवाहश्च ध्रुवं वेश्मप्रवेशनम्॥ कुमारीवरएां दानं छुत्रारं मपिष्यति॥ २
कलाविज्ञानसम्बन्धो वृषलग्नादितं वयत्॥ विभूषएाादिकं कर्मकर्त्तव्यं मिथुनोदये॥ ३॥ वापीकूप
तडागादि वानिबंधनमोन्नरा॥ पोष्टिकं कर्ममात्रिकं वित्संर्वासिध्यति कर्किएाा॥ ४॥ वाएिाज्य वा घंप
रांपवकर्षेएाां न पशोवनम्॥ परयोगश्च मेषोक्तेजेश्च करएा िनवोहतं॥ ५॥ मैत्र प्रसंगी ज्यावशानभ
यएाादिवरं स्थिरम्॥ कर्त्तव्यः पोष्टि कारंभाः कन्यालग्ने तुसिद्धये॥ ६॥ ह्र षिकर्मवानिक्सेवायात्रा

९३

मी॰लक्ष्म
मीरत्नम
॥१८॥

॥१८

कर्मन्तु लग्नोदये प्रसिद्ध्यै हि सर्वाणि तुलाभाण्डाशिनतानिव ॥ ७ ॥ साहसं दारूणोग्रं वराजसेमिषेवनम्
चौर्य कर्मास्थिरं भाः कर्त्ते व्याघ्राश्विकोदये ॥ ८ ॥ प्रस्थानपौष्टिको ग्राहसंवाहनपरिग्रहाः ॥ वापं वा
ऽविधयास्तुः स्वरं कर्म वाणिजे वृषे ॥ ९ ॥ नौ आसनयाणप ध्रुवं यात्राव धर्मो न्यौ बवाणिज्याः ॥ दासी वणुष्यदो
षाद्धिकर्त्तव्यं मकरोदये ॥ १० ॥ नौव पौष्टिकपानं वकर्म ध्रुवं वरं तथा ॥ बीजसंग्रहनौष्ठी व कर्त्तव्यं करलग्नो
दये ॥ ११ ॥ विघातनकृतिशिल्पादिकृष्यन्तु पशुकर्मैव ॥ यात्रोग्राहाशिषेकार्यं मीनोदयेषु धैः ॥ १२ ॥ उ
द्वेषुमेषापुष्येषु कर्माणि पतानि सिद्ध्यन्ति जयादितानि ॥ क्रूरग्रहाल्लग्नोवन्न योगदुष्टे च्यन्तषु कर्मादि
नष्टग्रमेव ॥ १३ ॥ ग्रहहोराद्रेष्काणानवांशा द्वादशांसकाः ॥ त्रिंशांसश्ववानिषड्वर्गः ससौग्रहजः शु
भः ॥ १४ ॥ वर्गे शुभे लग्नगते वसौम्यसपौष्टिकं कर्मसु धैः प्रदिष्टम् ॥ वर्गे शुभस्याशुभ इष्टवृत्तौ स्या
त्कर्म सत्क्रूरतरस्यासिद्धिः ॥ १५ ॥ वटमिथुनकुलीरः धन्विगामीन कन्या इह शुभ वृनत्वा प्राश
पः स प्रसौम्याः ॥ ऋलिवृटमगाश्च हापाश्ववापापास्पहावान्मुनिभिरभिहितास्ते प्रोयशः क्रूरभावाः ॥ १६ ॥

श्री मुस
श्री राम

गणेश

सौम्योऽग्रतेषां न खलु प्रवृत्त्या योगेन सस्ता विमरस्य हाराणाम् ॥ क्रूरोऽपि सौम्यः सशुभाः श्रितः स्यात्सौम्योऽपि
पापाः श्रितउग्र एव ॥ १७ ॥ ग्रहाः सन्नावलोकाभ्याणं शेभावो न वर्त्तते ग्रहो छुद्धिहीनो सौ स्वभावमुपस्
थ्यति ॥ १८ ॥ अत्रादौ संपर्शफलं प्रदं स्यान्मध्येफलं पुनर्मध्यफलं विलग्ने ॥ अतीव तत्तु छुफलम स्य वान्ते
विनिश्चयोऽयं विदुषामभीष्टः ॥ १९ ॥ शुद्धे केन्द्रनिधना स्थिरा दये सौम्यवर्गमनुजो हिमोऽपि वा ॥ सन्निवेश
उदितो हि बेवास्त श्रमनः स्वरैभिर्नवको विवर्धितः ॥ २० ॥ कुं भणंशिममपहाय सत्रा धुष्ठु द्रव्य २ कर्म १० भव ११ मूर्त्ति व
र्त्तिषु ॥ अव्ययेषु शुभदापि मग्गे मे भार्गवो विपशीरिन्दु संयुते ॥ २१ ॥ शुद्धे षुधर्मात्मजे ५ नेधने ८ षष्ठ वैरखवर्गे
वियाग्रयोगः ॥ बुधे विलग्ने दशमे च भौमे वीर्यस्य कालः कथितो मुनीन्द्रैः ॥ २२ ॥ शुभे विलग्ने दया १० माय ११
शेनवौ कुजे वाप्यवशेन योनेः ॥ विघातधाभ्यासरतेन कार्य्यो समाश्रयः स्वामिनिशेवकेन ॥ २३ ॥ शुभग्रहोदये
शुद्धे नेधनं स्वन्र्सयोनिपुन्त्राच्छिद्रः क्रियासक्ता पशुनां मुनिभिस्मृता ॥ २४ ॥ लग्न १ धर्म ९ सुत ५ राशिशम्भे
ति वाक्यतो हृतजराजगरोव ॥ उभकामदस्पे थनिजे वा त्रैपसी प्रष्ठी दत्तं सन्तुपपात् ॥ २५ ॥ [illegible] वीर्यभा

जिस्त गृरोम्प्यपुत्रेडुर्वलेषु वपरेषु नितांतं ॥ पुंत्रसूतिक षितेपि काले कामपेत्स्त्रि प्रियपतमांत नयार्थी ॥२६॥ सगेंद्रे हर्षि
बुक४ाशि लग्न गेर्वलोक्षिते पुनरशोभन ग्रहैः ॥ स्त्रछ मेग्रहाविवर्जिते स्थिरे स्याम्यभे नवगृह प्रवेशनम् ॥
॥२७॥ हिबुके कैग्नौ लग्ने धर्म्मारंभो न वांछितः ॥ मातुः ल्यमभि वारश्चरव १०स्थे सूर्ये ग्रहूरूपे ॥२८॥ प
रो वन्हेर्वेश्म ४ग ३र्केम्बर १०स्थ जीवे लग्ने वाक्यतेर्वासरे च ॥ श्रीमन्याण्डयानि कार्य्याणि कार्य्याणि सु
स्मिन्नेव राजाभिषेकः ॥२९॥ चन्द्राद्द्येन्द्दिव से स्मरे न्ये बतुष्ट्यस्थ्यरसं संहः स्यात् ॥ उद्यानशस्योपि
तडाग वापीसेवादि कार्य्य स्पवासि द्धिरुक्ता ॥३०॥ देवा वार्ये कर्म १०भावे प्रपन्ने पापे धर्मस्थानगे
वीर्यहीने ॥ योगे ब्रह्म्या क्रमे व स्थिरे वा कान्तभे स्तत्रदीन्नाराम मन्त्रोः ॥३१॥ श्रुतिस्मृति पुराणादि
क्षेत्रार्णानां धर्म्म कर्मणाम् ॥ गुरुज्ञे लग्न वर्गेषु प्रारम्भस्तु [illegible] सति ॥३२॥ लग्न कर्मगते सौम्ये जीवे वा
मत्रहाधितो ॥ तयोर्वर्गे स्थिते शिल्पविद्यारंभः प्रशस्यते ॥३३॥ शनौ शौ बुधराशिस्थे समेषु द्वयवर्ति
षु सोनस्य ग्रहणं कार्य्य हित्वा पापग्रहोदयम् ॥३४॥ बुधे वि लग्ने शशिक्ष्रसौगुरु वीक्षिते ॥ हिबुक
स्थैः शुभैनाधः प्रारंभः साम्प्रतिष्यते ॥३५॥ दृशामेकादशे लग्ने वित्त केन्द्रत्रिकोणगैः ॥ शुभैपरापस्य क

श्रीलक्ष्मी
श्रीराम

मेऽन्त्ये वर्जयित्वा द्यूनोदयम् ॥ ३६ ॥ लग्ने जीवेऽथवा दुर्बले शशिनि च क्रूरे शुभे वापि मध्ये रणास्थे ॥ त्यापे व
न्द्रे सर्वतोयाश्रयाणामारम्भास्सुःसिद्धये निर्विकल्पम् ॥ ३७ ॥ द्यून ७ लग्न १ नि धन ८ व्यय १२ शुद्धौ सद्ग्र
हे घुनिरं नराः वलवास्त ॥ आपुयष्वाहितकारिणो ये कीर्तिनानिपतमो षधसेवा ॥ ३८ ॥ भाग्ये मैत्रे शशी
नरश्मौ सपुष्ये द्वादश्यां वा शुक्रे षष्ठे वलग्ने वाष्टम्यां वा तेनि लो भ्रमद्दिछाप वा वाप्यैरतलसंधान सिद्धिः ।
॥ ३९ ॥ पित्र्येशयाम्यमूलेषु भेषु शुद्धे षष्ठमे षु वैवेतालसिद्धिः पाताष्टम्यां जेवूटलग्नके ॥ ४० ॥ सक्रूरे
क्रूरे वगस्थे चन्द्रे वलिनि वा धने ॥ ॥ कृष्ययागेषु कर्त्तव्यो ऽस्माभिचारोऽरिनैधने ॥ ४१ ॥ व्यय १२ नैधन
८ संशुद्धो सद्दिछापवयोरपे ॥ सर्वारंभेषु संसिद्ध्यै शवरेवोपवपास्थिते ॥ ४२ ॥ शान्तिः शनिनि सशीनगौ
दुर्वलैरासितेभौमभास्करैः ॥ आश्रिते शशिनि वारिजोदयं लग्नवर्तिनि गुरौ नवधिक्रिया ॥ ४३ ॥ प्रायः शुभा
न शुभ लग्नि धन ८ व्यय १२ स्था धर्मा ९ न्त्य १२ धी ५ नि धन ८ के न्द्रगताश्च पापाः ॥ सर्वार्थसिद्धिषु शशी
न शुभो विलग्ने सौम्यान्वितानि धने न शिवाप लग्नम् ॥ ४४ ॥ सर्वत्र लग्नं प्रथमं प्रकल्प्यं वलेतु वलं वा

४५

श्री कृष्ण
श्री राम
॥२०॥

न्द्रमसं तत्तोऽन्यत् ॥ वलेोपपन्ने सति शीतरश्मौ भवन्ति सर्वे बलिनो ग्रहेन्द्राः ॥ ४५ ॥ आधारमिन्दोर्बलमुक्तमा
मा धेयमन्यद्ग्रहजं च वीर्यं ॥ आधारशक्तौ परिवर्धितायामाधेयवस्तूनि हि वीर्यवन्ति ॥ ४६ ॥ अमृतदि
रणावीर्याद्वीर्यमाश्रित्य सर्वे ददति हि फलमेते खेचराः स्वसाधु ॥ निजनिजविषयेषु व्याप्नुवन्तो नितो
मे फलमिह मनसैवाधिष्ठितानीन्द्रियाणि ॥ ४७ ॥ यद्द्रेष्काणस्याधिपास्तेषु तिष्ठन् धत्ते लग्नोत्थं तत्फलं खे
चरेन्द्रः ॥ येति क्रान्तास्ता भवेत्साद्धितीयः शेषस्थानेष्वेवमेव प्रकल्प्यम् ॥ ४८ ॥ लग्नं होरा द्रेष्काणः पा
विभागो नवांशकश्चाद्वादशांशकश्च ॥ त्रिंशांशकश्चेति जगाद वर्गं वर्गैर्बलं तस्य यथोत्तरं च ॥ ४९ ॥
समस्तगुणसंपदां न खलु लाघवं स्याद्यदि निर्गुणप्रचुरता ततो बहुमता वदोषाल्पता ॥ नभीरगुणसंचयप्रभव
तीह दोषोऽल्पकोऽपि दर्विषिहुताशने सलिलविन्दुरेको यथा ॥ ५० ॥ एकोऽपि हन्ति गुणानन्त्यमपीह दो
षा कश्चित्पुराणपाद्यपरागित न तद्विरोधी ॥ मघस्य विन्दुर्भिव पावनपं च गव्यसंपूर्णमेव कलशं मलिनी
करोति ॥ ५१ ॥ इति श्रीश्रीपतिभट्टविरचितायां ज्योतिषरत्नमालायां लग्नप्रकरणम् ॥ १२ ॥ षष्ठे मास

श्री ब्रह्म
श्री राम

ग॰ रोश

पवाछमेत्तद्द्विपेवीर्येपपन्ने वीधौवेष्ठे ह्छजनैान्त्यााशुभगतेपुं लग्नमागेपिव ॥ वीपधर्माख्ये ऽवतुछपेद
॥४॥७॥१०॥ गुरुजुरौपापेस्मात द्वासम्तनु ८ द्वादश॥१२ वार्जितैश्वमुनिभिः शीमन्तकर्मस्मृतम् ॥१॥ मृदुध्रुव
न्त्रिवैरेषुभेषुसनोर्वि धेयं खलु जातकर्म ॥ गुरौ भृगो वापिवतुछमस्य नः स्म संसान्निव नामकर्म ॥२॥ लाभे
११ तृतीये ३ वथुभेः समेतैः क्रूरै र्विहीने शुभराशि लग्ने ॥ वे ध्यावकर्णौ त्रि हसेज्य लग्नेषष्ठेन्दु विश्वाहरि नेवती
षु ॥३॥ शिशोर जातं दन्तस्य मातुरत्न्तसंगर्वातिनः सनो स्त्वावे षयेत्कर्णौस्व्याद्धि युग्मास त्रयो ॥ षष्ठे मासि प्राश
नं बालकानां कन्यानां तत्पवमे षड्डिरुक्तं प्रोक्तं विशिवासरे सद्धहारणा द्र्द्वेनिक्तो वर्जीप त्वा तिथिपिव ॥५॥ नवी
नेगेनकुष्ठी वरणोतनपपित्तगरम्भा क्यानोवातव्याधिः कृशाथोशिनिभिन्नाटनरतः ॥ बुधे ज्ञानी भोगी गुरुश
नस्वराधुः सरग्रौवि धौपर्णौय द्वाभवन्ति नरः सत्रदद्द ॥६॥ कराट४ कान्त्य१२ निधन८ त्रिकोण गास्सत्त्म
नं हन्तिपत्तनावमी ॥ षष्ठेन्दुरथ्युभस्तथाछमः केन्द्रकोणागतपेनिरन्नहतु ॥७॥ न्होरन्हेषुस्यकुन्त्वाधि
धिनावाडमाहुर्मुनीन्द्राः ॥ केन्द्रपापैर्गडभ्भग्रवुधैस्तत्रसूर्येन्दुसुख ॥८॥ शस्त्रोन्नाशोधरीातनयपभुगावा

९६

व३

र्कपुत्रे शितज्योतिष्यविपर्यितततनौनिशिवतंनाप्राप्एव ।।निधनस्थपत्रि १२ कोरतार्गिपूगोरंगद्रे हेर्म्यता
र्दर्यनि न्तर्ख्रिपानशोर्ऽभनाशुभेस्तपृष्ठिकारितीा ।।९।।गभीधानाद्ष्टमोजन्मतोवामौंजी वेधः श्र
स्पते ब्राह्मणानाम् ।।राजन्यानां तु नमेकादशो छेवेश्यानांतु द्वादशो वेदविभिः ।।१०।।वर्णाद्धिपेवलेनोपते
उपनीतित्रिपाहिताः ।।सर्वेषांवगुरौवन्द्रे सूर्येववेलनशालिनि ।।११।।सारवापतोवलिनिकेन्द्रगतेऽथवा
स्मिन्वारेऽस्य वोपनयनंगदितंद्विजानाम् ।।नौवक्ष्यिते ऽरि१८हरोऽथपराजितेस्याज्ज्ञावेभ्रगौश्युतिवि
धिस्मृतिकर्म्महीना ।।१२।।लग्नेजीवोभार्गवेववात्रि कोरोशुक्रो सस्यस्याद्विवोवेदवादी ।। सोरांस
स्येस्तरिलग्नेशभ्युक्रे विद्याशीलनयोगमिन्तः स्यात्स्मृतव्रुः ।।१३।।स्वानुष्ठानेरतः स्यात्प्रवरमति
युतः केन्द्रसंस्थस्यसूरेज्येविद्यासोरव्यार्थपुत्रोस्वशने संशिशितेऽव्यापकस्वप्नादिष्टः ।। सूर्य्यैरा
जोपशोवीभवति धरीगजेस्वस्वच्छन्तिर्हि जन्माशीता शौवेस्पच्छन्ति र्दिनकरतनयेशोवकस्वान्त्यजानाम् ।
।।१४।।शन्यंशेऽदस्पतिमूरर्वेनार्के भागेक्रूरत्वेभवतिवपापधीः कुजांशेवन्द्रांशेत्यतिजोऽमावुधेप

श्री कृष्ण
श्री राम

गणेश

दुत्वं यत्नात्वं गतु भार्गवो गदृशान्ति ॥१५॥ शार्के जीवे निर्गुणो वित्तहीनः क्रूरश्चोरे स्यात्सपत्नसमेते ।
भानोः पुत्रो वा लग्नसोनि षष्ठे राशौ च शुक्रे श्चेन्दु जीवितसप्राहिष्ठौ ॥१६॥ राशौ विलग्ने ऽम्बुवरे षष्ठे वा तद्गृशा
के वा य वाशशांके ॥ आधानकाले हि जपुंगवानां जातोऽपि निर्वाणमुपैति वह्निः ॥१७॥ त्रिकोणके
न्द्रोपचयेषु सर्वे बृहस्पतौ शुक्रबुधौ कुजे वा ॥ शेषग्रहेषूपचयस्थितेषु क्रमश्च जातस्य हि नमामनन्ति ।
॥१८॥ वक्रोपनीमन्नमुमेतिल्ति प्रवृत्ता धायकः ॥ लग्नासशुभेषु धने धनेन हीनो धनवान्सभिः रथा
न्नदो विबोस्यान्न ॥ उदयेस बुधार्के जः यन्सौ हृ वल्लनो लोके कुत्स्मांशानुसंगमेन्ति ॥१९॥ कुजेन्दु
जीवे मृदुराशिसंस्थितैः पराजिते नीचगतेऽपगैर्वा ॥ अस्तंगतैर्वाग्निपरिग्रहं यः करोति हास्यं विदु
षां स जाति ॥२०॥ लग्नस्थे धनुषि गुरौ वथा त्रिकोणे भानुसूनोः स्वभवनसंस्थे तत्स्थानिष्ठाश्चवते स्मुः ।
पस्याभिषेके स्मरराजमन्त्री भवेद्धि लग्ने यदि वा त्रिकोणे शुक्रोऽम्बरे १० श्रुतगृहे मजीजः [illegible] समाह
तेन प्राप्य विनाय लग्नमीह ॥२२॥ त्रिलाभसंस्थो शशिनि तिग्मरस्मी मेषुरणे बन्धुगृहे गुरुश्च ॥ यस्या त्रयो

58

गेन्द्रिपतेभिषेकः सम्प्रतिस्थिरतस्याविरा पुषः स्यात् ॥२२॥ इतिश्री श्रीपतिभट्ट विरचितायां ज्योतिषरत्नमाला
यां राजाभिषेकप्रकरणम् ॥२३॥ यात्राभिधानमथ याम्ययातः सर्वेतु येनस्य ग्रहौर्जिगीषोः ॥ आनीकितां जन्म नि
तस्य यात्राफलाप्तिर्न भावुनवर्ननुल्या ॥१॥ प्रश्नेः तजन्मनोः यन्यैर्यानेज्योमिति स्मृतं ॥ प्रश्नोदयनिमित्ता
घेविज्ञातेस्वदस्तत्फले ॥२॥ जन्मराशौ तत्जन्मविलग्नतत्पतीउदयगोयदिवास्तः ॥ त्र्या ३ य ११ कर्म १० रिपु ६
भान्यथ ताभ्यां शत्रुसंन्धयम वेहितहानिः ॥३॥ इदमथरिस भवं यदास्ते ७ हिबुके ४ वा विजयस्तथापि यातुः ॥ शि
रसोदयमेति यश्च राशिर्जपह्नत्सोप्युदयेतचेष्ट वशी ॥४॥ करोति याधिर्गमनं फलं च वदेण विलग्नेशुभदृष्ट युक्त ॥
॥ स्थिरोदयेत्स्याग्गमनं न यातुः शुभ शुभैर्दृष्ट युतेहिवाव्यम ॥५॥ द्विमूर्तिराशावथ वृश्चिपन्ने क्रूरास्तु हेतुं नकनिरी
क्षितेवा ॥ प्रयाति यद्यथवधतदानीनिवर्ततेशत्रुजनाभिमृत्तः ॥६॥ मनोरमाभ्यां दिष्ट छत्रः स्यान्माङ्गल्य
वस्तुश्रुतिदर्शनं च ॥ यथाद्यान्य छुतिवा सहर्षंत द्विजे दस्तिजयस्तथेति ॥७॥ हस्तेन्दुमैत्र श्रवणाश्चिपु
ष्यपौष्णश्रविष्ठाश्च पुनर्वसव ॥ धिष्ण्यानिधिष्ण्यानि नवप्रयाणे त्यक्तात्रिपर्वादिमेसप्ततारा ॥८॥ कार्शा न
वात्प्रमनि भानि भवान्तिशप्तसप्त क्राश्च नस्त्राःकुभामयीह ॥ वाच्याश्च शून्याः कुकुम्प्रति वद्धरेखातिर्य

श्रीकृष्ण
श्रीराम

ग रोश

कृस्थितापरिएष्वनलंध्वनीयाः॥८॥नैन्द्रीमैन्द्रीपमपमीद्दिशिद्दिशिपान्नाजयोद्गतीवीनरोहिराणांघनपति
द्दिशंफाल्गुणीषूत्तरासु॥शस्तानीतिस्फुटमभिहितान्येषुयान्तितेषांमन्त्यार्धंतिर्गगणाकुशुभोदोषकाले
परास्यात्॥१०॥प्रेयाजनेनच्छात्तपितेषुभूपतिर्विलंबात्कोरवामपियारि विं व्रजेत॥विहायदिवमस्तसमात्रपान्
दून्यद्दिस्वादिलग्नविशुद्धिरिष्यते॥११॥याप्यापर्वे द्वारिके रविनकाष्ठांप्राग्दान्तिरोपवेवमासाविपर्वम॥हस्त
पुष्योमैत्रमैश्विनंवात्वाप्योहुः सार्वदिक्छूरकानि॥१२॥वित्राविशाखानलयाम्यशाप्यवायव्यपित्र्येश्वरदेव
तानि॥यात्राश्वनिच्छान्यपराशिताभानिसत्तानिनेष्ठानिनानिन्द्रतानि॥१३॥पर्वान्हे ध्रुवमिश्रभेनगमनंन्
नैनैमध्याह्नेती न्द्योर्नापरवासेरवम्डभिमैत्रैर्न नान्नेर्मुखं॥उपाख्येनवम व्यपात्रिसमेपनेच्छ निशांन्तेवरे॥
सर्वैच्छेववकैर्नवेज्यहारिभिः कालेषुयात्राशुभाः॥१४॥शुक्रादित्यद्दिनेनवारुणादिशनज्ञेकुजेवात्तेरम
न्देन्द्रेश्वदिनेनशक्रककुभंयाम्यांग्यनैनव्रजेत्॥शस्तानीतिविलंध्यपातिमनुजाः यो वित्तसौरव्यास्यसमाभ्र
च्छाशाप्युनरापतन्तियदितेशक्रेणतुल्यापपि॥१५॥तिग्मांशुसूर्यस्पतननपोरणकूलमाहुर्यानं प्रसस्तशुभपा
स्पपापभावे॥पापादिवानिसमसंशयमन्यथापातुर्भवन्तिवहुधावधबंधदोषाः॥१६॥स्वल्पापिनार्थप्रीति

48

श्रीकृष्ण
श्रीराम
॥२३॥

॥२

शुक्रे पाने पिपासा हतां सिद्धिमुपैति नूनम् ॥ कामं प्रजेत्र प्रति मंक्षु मस्तं गते न यायाद्विजिगीषुरत्र ॥१७॥
उदयति दिशि यस्यां पापवक्रो माद्याविवरति वभवक्रोपेषु पदारभेषु ॥ त्रिविधमिह सितस्य प्रोच्यते सन्मुखत्वं
मुनिभिनुदयएव त्यज्यते तत्र यत्नात् ॥१८॥ नीचे गते ग्रहजितप्रतिलोमभागे विकलेऽथवास्तगते वा ॥ प्रस्थितो
नृपतिः प्रबलोऽपि विभ्रमेव वशमेति रिपूणाम् ॥१९॥ एवं विधप्यास्फुजिति प्रजापाद्वो यदि स्याद्तनुकूलव
र्त्ती ॥ पतिन्दुजं भमिपत्तगतस्य नान्यग्रहास्तत्र विधौ समर्थाः ॥२०॥ दिक्शाम धीशा रविशुक्रभौमतमो यमेन्दुद्विज
सूरप्रयश्च ॥ लग्नगेन प्रविशेदिग्गीशो गन्तव्यमस्मिन्खलु कराद्कस्य ॥२१॥ जननसमय लग्नाम्भे धने जन्मभाद्वानि
जारि भुवनाथ शत्रुभे लग्नयाते ॥ पतिभिरुदित दीवै लग्नगैः पार्थिवानागमनमथविषयवाभन्ति ते तुल्यमेव ॥२२॥
पे सुजन्मनि शुभग्रहस्थितापश्चराशिरिहयोशिसंज्ञकः ॥ पश्च जन्म शत्रुभवनाब्रु नैधनं लग्नगः सगमनेशुभावहः ।
॥२३॥ मस्तकोदय गृहेषु वस्वामिहृत्तारभेषु पिपासतां जयः ॥ मूर्त्ति वार्त्तिषु हिसंगराङ्गतो भङ्ग एवमपरेषु राशि
षु ॥२४॥ वक्रः पृष्ठोमीनलग्ने दयाके वाकार्यासिद्धिः स्यान्निर्ध्रमतित्तत्र नेष्ठः ॥ कुम्भोप्युग्रमेस स्थितो
वा लग्ने वायो तत्रैनो पानासिद्धिः ॥२५॥ मूर्त्तिकोशोधन्विनोवानानिमन्त्रः शत्रुमार्गप्राप्यमन श्च ॥ व्यापारश्च

श्री कृष्ण
श्री राम

नाभिष्ठरश्मीष्मनेवलग्नात्म्राबाद्यादेशेनेविचिन्त्या॥२६॥दृष्टिनिक्रूराः नाभिप्रवर्ज्येहिभावान्नव्यापारीनहन्तिःस
र्यभौमौ॥सौम्याः पुष्णन्त्येवहित्वारिभावंशुक्रश्चास्तंभुतमम् तीनिचेन्दुः॥२७॥क्रूरखेहास्वभाविरश्चाप्यगताः शु
भाः सुर्हित्वाशामिंदशमभावगवं पियासा॥मर्त्याहिभवतिवपेशवलोपिसौम्याः श्छाभ्द्गोस्तनयम७स्तग
तंविहाय॥२८॥अस्तंगतारिखहपूजितारिपरवेट दृष्टानीचस्थितानितुवपोऽरिगृहेत्र्यपाताः॥नन्हानवशव
किमपिस्वफलंविलग्नेदातुं न्नमाः खलुभवन्तिनखेवरेन्द्राः॥२९॥यथाहियोगारम्भतापतेविषंविषाय
नेमधुपिसर्पिषासमम॥तथाविहायस्वफलानिखेचराः फलप्रयच्छन्तिहियोगमभवम्॥३०॥महीभ्भनाये
गवशात्फलोदयोद्विजन्मनाम्न्नगुरोश्चजायते॥सततस्करोदः शकुनप्रभावतोजनस्यशेषस्यमहन्तंशन्ति
तः॥३१॥तिथौन्नरोभेकरणेववारयोगेवलग्नेहिमशोन्नपानाम॥पापेऽपिपानाशुभदाः त्रयोगोपनस्त
न स्तान्त्रिपतोवपिन्त्येय॥३२॥शशांकमन्दभास्करैर्नभो१०रि६मर्ति१ यर्ति भिः॥गतसभपतेगात्रमाशिका
जयोद्दगा॥३३॥यमस्त्रेशुक्रेज्यमहीसुतेपुत्रि३वंधु४न्नस्था१स्त७रिपु६स्थितेषु॥वितीयजेचरि वमरगा
त्रेलग्नेवचहोन्नपतेगतस्य॥३४॥वाक्यतोतत्र१स्थितेवित्त२लाभ११गैःपरे॥गच्छतारिवाहिनीनीय

५७

तेऽन्तकालजम् ॥३५॥ शशिनि चतुर्थे छसाविहिशिनेस्तेऽजयत्निगतोऽनीन्द्रारिरिवमुखे ॥३६॥ लग्नेगेऽर्केस म
मे चन्द्रे ७ वित्ते २ भौमे गतोन्त्यः ॥ सद्योरिपून्हन्ति पूतनामिव केशवः ॥३७॥ त्रिकोणे ९।५। केन्द्रेषु १।४।७
।१०॥ भवन्ति सौम्याः कुशिवकुय ३ लाभ ११ रि ६ गता २ च पापाः ॥ यस्य प्रयाणे तमुपैति रणाग्रे हूपन्ध्नऽन्न्मीरभिसा
रिकेव ॥३८॥ ग्युत्ते लग्ने रविः षष्ठे रन्ध्रे नेन्दुश्च वागच्छतः ॥ यस्य तस्यारिसेनाग्रे खलु मैत्री वनास्थिरा ॥३९॥ चाप
११ रि ६ षु यमसौवेछन्ति भाजः शुभग्रहाः ॥ प्रयाणान्ते पते र्यस्य हस्तस्यात्तस्य मेदिनी ॥४०॥ नेछश्च वतुष्टपे वत्री
त हृगौ पिविलग्नगाः ॥ करोति विधानी शं तद्धाऽपि पिपासतः ॥४१॥ ये जातको ऽन्त्यं न्हिगति पान्यो गेर्महीभ्छ
तोयान्तिरिपन्नि जेतुम् ॥ तेषां त्रिकोपाद्भिन्नपतिशांनिं दीपिपासांश्च जऽनप्रवाहेः ॥४२॥ अपान्तिपो विल
ऽनगे गुरौ स्मृति ८ स्थिते विधो ॥ शिते ३ स्त ७ गो शशासस पत्न्यरिऽन्त्वस्याति र्यथा सुरान ॥४३॥ एके नापि स्ता
स्फुजिद्वाक्पतीनां योगः प्रोक्तः केन्द्रे धर्मात्मजेषु ॥ द्वाभ्यामेषावाधियोगाभिधानो नेन सर्वैर्नैवयोगाधि
योगः ॥४४॥ शाकुननिमित्तमनोभिरनिन्द्यैरुत्स्यविशुद्धिमिहप्रतिपाद्य रिष्टुः ॥ विषयं प्रति यो विजिगीषु
व्रजति तमेत्यचिराद्धि जयश्रीः ॥४५॥ निमित्तशकुनादीनामभावे स्त्वेकशः ॥ स्ततोपि पाशतां

श्रीकृष्ण
श्रीराम

गणेश

वु धेर्म नो विशुद्धिरिष्यते ।। ४६ ।। कुल्माषास्तिलतंदुलाद्दधितथा गव्यं पयः क्षौद्रसंमार्गं मासमस्तविव
र्जापनमथप्राश्यंततः पायसम् ।। भौजं पिशितंतिलोदनमथाच्छं षष्ठिकान्तं क्रमाद्दधिवन्याग्रं उग्रप्रियं च क
थितं विज्ञाराडजायाफलं ।। ४७ ।। पावकुलन्नाम धुवाज्यमिश्रम् जाम्बुसत्कुल्म नमंषशालम् ।। मार्जार
मांसं पिशितं तथाजं यथेष्ठ मांसान्यथसंक्तुमाषाः ।। ४८ ।। आन्यातिलोदनमत्स्यपयोभिः प्राक्प्रभृति क्रमशः
खलु भुक्त्वा ।। हस्तिरथाश्वनरैर्यदि राजा याति तदारिजयत्यरिवर्गम् ।। ४९ ।। मार्जिकासष्ठन्नमापसंतथा कां
जिकं शितपयोदधिक्रमात् ।। क्षीरमक्षुधितकं तिलोदनं वारदोहदविधिर्बुधैस्मृतः ।। ५० ।। हुत्वा वन्हिं दे
वताश्वग्रणाम्यश्नक्षायुनः स्वस्तिवाच्यं द्विजेन्द्रान् ।। व्यापन्नासा वीश्वरं ह ष्ठवेताः न्होरांगापालेनानिर्वि
कल्पयंत्रयानात् ।। ५१ ।। अवन्त्य कार्य्यस्वयम प्रयाणो महीभृतां निर्गममाहुनार्याः ।। छत्रापुवाघंमनस
स्वभीष्टं घ्रवालयेद्वैजेवं जयार्थी ।। ५२ ।। प्रस्थानमाहुर्नुपांशानानि पवात्रके विष्णुनृपांशातार्हम् ।।
स्वस्थानतः साद्धमभिर्द्धनुर्भिर्गतः खलुः प्रस्थितएवमन्ये ।। ५३ ।। वशेनवैकत्रस्याः ग्रन्तिती शोहिनानि नास

(50)

घनममराडलीशाः ॥ पक्षः प्राकृतः सोपि न पवनात्वंमेदुरणा पात्रा कथिताः प्रयोज्या ॥ पृष्ठात्स्त्रपुनःमेतत्प्रति
भग्नितनन्तं हेरणविस हारुन्लिमतां बहूनाम् ॥ यात्रासमाप्तः खलु वांछितार्थफलस्य सिद्धो निमित्तं श्रीदृष्ठा ।
॥ ५५ ॥ सौदामिनी वर्षरणगर्जितेषु नाकाशनजेषु प्रवसेन्नरेन्द्रः ॥ आसन्नरात्राबुवमभ्युतेषु दिव्यान्तरिन्द्र
न्द्रितिपेषु चैवम् ॥ ५६ ॥ छुछुकाभवनगोधिकारल्नापिक्लापिकवधुप्रवपोतिकी ॥ शाकरी पुत्रपसक्षिता
शिवावामतः खञ्जनजिज्ञासतांशुभाः ॥ ५७ ॥ रिन्नाभासः विन्हरोवानराख्यः श्रीकराचाख्यः पिप्पिकाख्या
रुरुः रव ॥ येऽस्त्रासं शाहन्नि रणस्त प्रशस्ताः प्रोक्ताः सर्वैः सूरिभिस्ते प्रयाणे ॥ ५८ ॥ भारद्वाजो न कुलस्त्वा
भुसंसः छागो वाहि दृष्ट मात्रोऽशुभः स्य ॥ संगोधाः सर्पः शशकोजाहकश्च वयाने दृष्टः कर्कलासोऽपि नेष्टः ॥
॥ ५९ ॥ जालकाहि शशशूकरगोधाकीर्तनं थभमशब्दमार्प्यः ॥ नोरुतं न वविलोकनमेषामन्यथोगादित
मन्न वपीनाम् ॥ ६० ॥ भङ्गासंजनवर्द्धमानमुकुरवेत्रकमस्वाभिषो हीघन्तीर नृपानपूर्णाकालशङ्खत्रो
ताशीलाहिद्धार्थकाः ॥ वीणाकेतनमीनपङ्कजदधिन्नोरापगोरोचना ॥ रूपापासितोन्नवस्त्रसुमनोविप्राश्च
रत्नानिव ॥ ६१ ॥

गणेश

मज्वलज्वलनदन्तितुरङ्गाभद्रपीठगणिकाङ्कुशमत्स्याः॥ अन्नतेन्नफलचामरभक्ष्यान्याभुषानिव
भवन्ति शुभानि॥ ६२॥ भेरीमृदङ्गमृदुमङ्गलशंखवीणावेदध्वनिर्मङ्गलनूपुरमङ्गलगीतघोषाः॥ पुत्रा
न्विता वधुवतीस्तनभीः सवत्सा धौताम्बरश्च रजको ऽभिमुखः प्रशस्ताः॥ ६३॥ न तु नृपफणिवर्म्मा श्व
र कार्य्या शपद्धैर्नैव न ग्रहवशात्स्थितान्नावर्त्तलोपधीश्च॥ रिपुविडंबित धान्यव्याधिनाशो ऽप्यनन्तातक्रैः पति
तपाटलमुण्डमत्तवान्तैर्न सिद्धिः॥ ६४॥ विमुक्तकेशवाष्पार्त्तनग्नैर्धनाविमुक्तितैः॥ कुब्जोऽथवव्याधिजवै
द्यविहसितैर्न जायते॥ ६५॥ कुटुम्बकलहो गृहज्वलनमार्जवं योषितां विशस्तसमरं न तूर्वं वचनलाञ्छनम्वरादे
स्तथा गुरुत्तमपि कोपि तामर्मीह षयोश्च पुष्टं भवेत्प्रमानसमयेन्द्रणामभिमतार्थविधित्नये॥ ६६॥ उद्वाह
मङ्गलोत्सवबकल्याणाभ्युदयप्रसूतकाशौचे॥ असमाप्तेपि न यात्रां कुर्वीत जिजीविषुः पुरुषः॥ ६७॥ म
गाविहङ्गास्वगताः प्रदक्षिणां महीभृतां कांक्षितकार्यसिद्धये॥ मृगाव्रजन्तः परमोजसं स्वयमाभिषेके श
कुनं प्रयानवत्॥ ६८॥ आद्यौ विहङ्गेशकुनेपि नष्टप्रमाणान् नृपः पंचवसप्तज्ञापान॥ अष्टौ द्वितीये द्विगुणा

श्रीलक्ष्म
श्रीराम
॥ २ ध ॥

स्तृतीये व्याळत्यन नंगृहमभ्युपेयात् ॥ ६९ ॥ न परविषयगा प्रोराजा हि जामरसज्ञानदृविरागहरणे वेत
कुर्यान्नवांहुंकुलयोषितां ॥ विजगगुरगानात्ता न्न्यानभीतभिरप्रधानप्रमुदि तमनः सैन्यः सस्ते न्व
रास्वपुरं विशेत् ॥ ७० ॥ इतिश्री श्रीपतिभट्टविरचितायां ज्योतिषरत्नमालायां यात्राप्रकरणम् ॥
॥ १४ ॥ धर्मो गृहस्थस्य परस्ततो न परोस्ति कश्चिद्यस्मात्स्थितं तत्र न पि योषितशीलवत्या ॥ तस्याशुलग्नवसतः
खलु शीललब्धिः सम्यक्प्रवक्ष्मि नारवरेणा विलग्नशुद्धिम् ॥ १ ॥ मेषोन्त्ववैनिकमगारणान कुम्भसंस्ते प्रयो
तने करते लग्नलग्नप्रसस्तम् ॥ गीर्वाणमंत्रिणि मृगेन्द्रमधिष्ठिते न मासे धिवे नत्रिदिमस्य थिनावमे
व ॥ २ ॥ नाषाढप्रभृति वनुष्ट्ययोविवाहो नोपौषे न मधुसंज्ञके विधेयः ॥ नैवास्तंगत वतिभार्गवेनजी
वद्धत्वेन खलु तयोर्न बालभावे ॥ ३ ॥ प्रागृग्वृत्तः शिशुरहित्र नयं श्रितस्यात्पश्चादृशाहमपि पर्ववि
नानि वृद्धः ॥ प्राक्चन्त्रमेव कथितो त्र वशिष्ठमुख्ये जीवस्तु पन्तमपि वृद्धिशिशुर्विवर्ज्यम् ॥ ४ ॥ जन्म
मासि न च जन्मभे तिथौ नैव जन्मदिवसेपि कारयेत् ॥ आद्यगर्भदुहितुः सुतस्य वान्यच्छ मासि न तु जातु मङ्गलं

॥ ५ ॥

श्रीलक्ष्म
श्रीराम

स्वर्भानुभित्त्रासितभौमशुक्रौ लक्षाररश्मिः सहितोऽङ्गारणानाम ॥ दौर्भाग्यवैधव्यभयानि धत्ते शुभं च दंभो
द लग्ने हि जीवदृष्टिः ॥ ६ ॥ उद्धारे स्वाप्यवतिर्यग्योनिविस्यतास्वेच्छ घरे रवे कोणपारश्चवक्रे ॥ त्र्यंश्यो र्धे छांशं
भुकोणे छूपेना प्रांत्यस्य भद्रान्यतः साभिजीत्त ॥ ७ ॥ अत्यन्तः पादो वैश्वदेवाह् यस्यादि छो र्धे स्याघन्नो
प्रश्वतस्य ॥ प्रोक्तो मुनिभिः साभिजित्संज्ञकस्य तत्स्य खेटे रोहिणीनावबवेध ॥ ८ ॥ वत्रे तस्मिन्नेव नैरवा
ध्यितेन १२ त्रैयां विद्धं ननम्न्ते ग्रहेशा ॥ कश्चित्तत्रग्रो याते पाद वे धोभानां विनश्यत्रवात्र स्तत्तानिपातः ॥ ९ ॥
अन्हं छादशामुष्मराशौ नवनी सनुस्तृतीयं गुरुः षष्ठं वाष्ठ भमर्कजस्वपूर तोहानि स्फुटं लक्ष्मया ॥ पश्वा
त्सप्तमभिन्दु जश्वनवमं राहुः सितः पं चमं छावि शंपरिपूर्णमूर्तिः रुद्रस्य सन्ताडयेल्लेत्तरं ॥ १० ॥ क्रूरैस्सुक्रू
रगं तव्यमन्तं क्रूराक्रांतं क्रूरविद्धं यनेच्छम ॥ पञ्चोत्पातैर्दिव्यभौमान्तरिक्षैर्दुष्टं तच्छ क्रूरलत्तो हतं
व ॥ ११ ॥ क्रूरैर्दुष्टं त्रिविधोत्पातदुष्टं तावधिष्ण्यं नोशुभं मङ्गलेषु ॥ यावद्भुक्तं शशिनात्तं न मुक्तं पश्चवत्
स्यान्निर्मलं मङ्गलाहम् ॥ १२ ॥ षष्ठाच्छवेमतुरपात्यहानिः पाणिग्रहे स्यान्नवपवमेव ॥ नेत्रवं घन छादशावेपरे

(58)

श्रीकृष्ण
श्रीराम
॥२७॥

शुभेमातिरेकोऽहि व षष्ठवरस्य ॥१३॥ भवनपतिसुहृत्त्वं स्यात्तदेकाधिपत्यं यदि भवनवशित्वं वैवषट्काष्टके
पि ॥ शुभकृद्दिह विवाहोऽन्योन्यताराविशुद्धो यदि खलु फलिता वरेऽस्मान्ननाडीसमाजः ॥१४॥ कन्यान्तयुग्मं
ववरिणि शिवलग्ने स्यात्ताविवाहः शुभमाहधाति ॥ लब्धाप्पहानां वल्लमन्यभेपि द्विपरस्तु तज्ज्ञोहि परांशएव
॥१५॥ नाडीस्त्रीऽन्यस्यनक्षे निःशेषाधिहमाप्तिस्तत्र शबाश्वादिभ्यपरवप्रसूताः ॥ सप्ताकारास्तत्र नाडीसमा
योगेन न्हो त्रारााणामेकनाडीस्थशांस्यात् ॥१६॥ हित्वा सिंहमान्मुषानां विधेया भन्याश्नेषां तोय जातादरस्त ॥ व
श्यास्त्य नक्षत्रशिवकं वैवमन्यद्वश्याव श्यां विछिन्नोकप्रसिद्ध ॥१७॥ मतिर्विधिता भवनं सहजं संन्हयः पुत्रत्रिकि
परस्परमोनतिर्धि ववताविरजीविता ॥ शुभन्द्वातिरश्री १० मेताविधिषल्जविरर्यम्न्दयस्तनुप्रभृतिषुस्थिते
भवतिभास्वरे पोषिता ॥१८॥ प्राणा प्रवृत्तिरर्यस पदुभयोः ३ त्रीतिरवं धून्ततिर्वैपुण्यं वसवै रता वनिपात्रं
न्वाहि हरि इनास धनता स्वभ्रान्तवेरं सना ॥१९॥ नुत्यन्निर्दैपितो द्वन्नीतिः कुवरिताशान्तिस्वरनाः स्त्रीतिः ॥
स्यान्द्र्दित्रति कुलतामिषरुहविवितापिरर्यम्न्हपानारीणामुदयाद्दिवर्त्तिनिमहीषु त्रेविवाहोऽस्तवे ॥२०॥

॥२

श्री कृ स
श्री राम

१ गणेश

सौम्येभर्तृपरायणासदगृहिणीस्यात्स्वामीपन्त्वार्चितावध्वव्योवसुतान्वितत्वविजितप्रद्वेषिपन्नातथा
[illegible] व ध्यावास्रुभिरुभिताससकृतिनीमायाविनीवक्रमाभ्दूरिद्रव्यवतीवहुव्ययपरास्त्वन्यादि
भावास्थिते ॥२१॥ स्वामीष्टाधनभागिनीप्रमुदिताद्रव्यान्विताभ्मजानष्टारिद्वपितोज्झितावविगतप्राणारता
पेय ॥ सिद्धार्थाविभान्विताविधनिनीभावेषुमन्त्रर्यादिषुस्याद्यत्रप्रमदापुनोधसिसूनाहीस्यनूनंक्रमा
त् ॥२२॥ मनोभिष्टाभर्तृधनवपपराद्द्वरसनाकुलेष्टास्तुपुत्राविहितवहुवैनाम्यारिरता ॥ व्ययसुर्द्धर्मास
नासकृतिनिरताभरिविभवानिरर्थशुक्रेस्याद्घवसातिरिहलनग्नप्रभृतिषु ॥२३॥ स्यात्पुंश्चल्यधनाथवत्य
थपपोहीनावद्धद्योपिरागीनिन्द्येष्यानिजगर्भपातनपरान्यंतुच्छेभन्त्वेभ्रता ॥२४॥ हिवुकधर्मसुतोदयक
मैसुत्रिदशराजगुरौयदिवासिते ॥ तदशुभंशुभतासमुपैतितच्छुभफलंनितरामभिवर्द्धते ॥२५॥ दोषा
णांशतमपिहन्तिसोमपुत्रःकेन्द्रस्थोद्विगुणमपहायदश्यमर्त्तिः ॥ देत्येज्योद्विगुणामिदंपुनर्वल्लीपाना
वार्क्कःशमयतिलथन्नमशवस्य ॥२६॥ स्वनिष्टफलनधामगःशुभकरोग्रहोवीन्वितःसहग्गुरुसितेन्दु

श्रीलक्ष्म
श्रीराम
॥२८॥

येर्वल्लपुत्रैर्नरपापैर्यद्दा॥ तनुप्रभिन्ति पंचभिर्गगणैः शुभैः शोभनं हि मां शुग्य स्भास्वैरे विरहितं नो भवेत् ॥
॥२७॥ कोदण्डनोलिमिथुनप्रमदांशकेषु प्राप्नोति सौख्यमधिकं दंपती तावमन्तुः ॥ शेषष्च शस्य षष्ठिनीवध
वोम्भि तास्याद्वायाद्वं कांविभवदं दुष्कवदन्ति सन्तः ॥२८॥ उदयगतनवांशः श्वेन ष्ठ दृष्टोयुतो वा न भवति यदि
म्नपुः ॥ स्यात्तदानीं वरस्य ॥ परिणयसमये वेदं वमस्तोदयंशः स्वपतिसहित दृष्टोमृत्युकारी वदंति ॥
॥२९॥ नशास्त्रदृष्ट्या विदुषा कदाचिदुलंघनीया कुलदेशधर्माः ॥ मूलं हि तेषां श्रुतवद्दशारवा भूपा
नधर्मः स्थितिमङ्गलदोषात् ॥३०॥ प्रायेण गोपाः सहहीनवर्णैर्ग्राम्यांश्च संध्यासमुपेत हन्ति ॥ शसन्तिया
वत्समुपेत शान्तिं रजोखुरोत्थवाहनमान नोति ॥३१॥ गौडाः सपर्थ्यगोवेरणा प्रशस्तं वांछन्त्यपापी हनसिणा
ल्यापि वर्वाहनाम ॥ नवीर्य्यारिनताः स्मृत्य वन्त्यानां गोवरोन प्रमाणाम् ॥३२॥ शास्त्रप्रमाणं वहवो वुद्धाः
वदन्ति पश्चानुमतं हितं न ॥ देशांतराः ये कविनोवनानानिमित्य नेमं निवसेन्मनीषी ॥३३॥ प्राजापत्य
ब्राह्मदैवार्षसंज्ञाः कालेष्वन्तेष्वेवका प्यर्ध्याविवाहाः ॥ गंधर्वाख्याश्वासुरौरान्त साश्ववपैशाचो वास वैकाले ॥३

श्रीगणेशाय नमः
श्रीराम

गणेश

लग्ने कौतुकमङ्गलं तव तनुर्वपुर्मध्ये पर्कविघोषैः परतस्त्ववरः ॥ दृष्टिताङ्गिनसमन्त्रमबाथवधूस्समुपैनिशुभा
शुभमेवततः ॥ ३५ ॥ इति श्रीश्रीपतिभट्टविरचितायां ज्योतिषरत्नमालायां विवाहप्रकरणम् ॥ १५ ॥ ॥ ॥
आयोव्ययांशचन्द्रताराव लानिसाख्याद्वगम्यसम्यक ॥ आयुर्व्ययारोग्यपयशोभिवृद्धौ गृहं गृहस्यो
पविधायधीतः ॥ १ ॥ विस्तार आयामगुणे ८ भक्तेऽयमुष्णमायुः सभवेद्ध्वजादिः ॥ गृहेषुवायाविषमा
प्रशस्ताः स्वस्थानगाः सर्वगतो ध्वजश्च ॥ २ ॥ ध्वजो गृहे नोज्ज्वराजे च षोऽवहीनो न्यत्र समाश्रितः स्यात् ॥ प्र
त्यग्भुजे द्वारमथोन्नपूर्वं गृहाद्युदस्यौद्दिर देवपाम्यम् ॥ ३ ॥ आयाहते न्दे च फलेनविभक्ते भसंख्यया
२७ शेषमवेहि धिष्ण्यम् ॥ धिष्ण्यविभक्ते वसुभि ८ व्ययः स्यादूनं व्यमालयशात् ॥ ४ ॥ विस्तार आया
मघ्नशते पिण्डे वसु ८ भिराहते ॥ मासे १२ हृते स्यपः शेषः समायः परिकीर्तितम् ॥ ५ ॥ व्ययान्विते न्दे
च फले गृहस्य ध्रुवादिनामान्तरमीरितेव ॥ त्रिभिस्त्रिविभक्ते क्रमशोंऽशकः स्यादिन्द्रोपमो भयतिरत्न
केऽशसार ॥ ६ ॥ धनायुरोग्यसुखप्रदं वंशान्यपर्वौत्तरतुल्यमेव ॥ हीनाश्रये वान्कमुखवाश्ववसर्वे हु

नासयाम्यो न्नरगेन्नथांशे ॥७॥ ध्रुवं धान्यं जयं नंदं खरं कांतं मनोरमं ॥ सुवक्त्रं संज्ञं खं दुर्मुखा
ख्यं क्रूरं विपक्षं धनदं क्षयं ॥८॥ आक्रंदं संज्ञं विपुलाख्यं विजयं स्यात्षोडशं तद्गृहाभिधानम् ॥ ऐत्येकशाला
व गृहाणि विद्यात्प्रस्तारमेषाम धुनाभिधास्ये ॥९॥ स्थापयेल्लघुमधो गुरोः परं स्थापयोपरि तथैव परं पेत ॥
पश्चिमवद्गुरुभिः पुनः पुनः सर्वलघु वधिरित्ययं विधिः ॥१०॥ प्रदक्षिण स्यान्मुखादलिंद विधानं लघुस्थाने समाक्षि
नव ॥ गृहस्य पूर्वादिगतेष्वलिन्दैः ध्रुवं भवेत्पुदेशाष गुभेदः ॥११॥ लघुस्थाने ध्वलिन्दाः स्युः पूर्वपाम्यप
रशे न्नरासमा विनथा न्यूने क्रमादयव्ययः स्मृतः न्यामाक्रनैनैव ॥ गृहपुरस्तोकुर्य्याद्वसेन्नत्रन्नजावकत्ताय
नात्तरवन्यानि वृष्ठ छ संस्थितेलेन नस्मादहेम त्रविन्यपम् ॥१२॥ स्वाषाढे वैसाखि वजेयज्जेमाद्वे ज्येष्ठे पुस
प्रोष्ठपदेषु नूनम् ॥ निश्चेतनानां ध्रुवनं नपानां योगेश्वरा वाख्य मतेन सत्तम ॥१३॥ कार्शो धान्यं मनिपशुह
नीद्रव्य वृद्धि विनाशो ध्रुवं भत्यनातिरथ धनं श्रीश्ववतेहभेयव ॥ लक्ष्मी प्राप्तिर्भवति भवनारम्भकर्तुः
कर्मे गावे माहू वे मुनि मितफलं वास्तुशास्त्रोपदिष्टम् ॥१४॥ कर्किनक्रहरिकुंभगतेर्के पूर्वपश्चिममुखा
नि गृहाणि ॥ तौलमेष वृष षट्शिवकपाते दक्षिणोत्तरमुखानि मुखानि वृश्चिके ॥१५॥ मीनचापमिथुना

श्रीहस्म गणेश
श्रीराम

क्रूरांगते भास्करे नवगृहं न कारयेत् ॥ अन्यथा यदि करोति दुर्मतिर्व्याधिशोकधनहानिमश्नुते ॥१६॥ क
र्मसिद्धिसुखपुष्टिनिमित्तं शकुनादिभिः ॥ ज्ञात्वा गृहारंभः कीर्त्तयेत्समयं बुधः ॥१७॥ घ्नेऽस्थि
ते वा भवने विलग्ने सौम्यग्रहे हिबुके निरिन्द्रिते व ॥ कर्मस्थिते वीर्ययुतेश्च सौम्यैर्निर्माणमाहुर्भवनस्य
सन्तः ॥१८॥ पापैस्त्रिषडायगतैस्त्रिकोणकेन्द्राश्रितैः ॥ साधुभिरालयस्याथ वदन्ति निर्माणमिहा
ष्टमस्थैः क्रूरसंकेतैर्मरणं कुरुतेति ॥१९॥ न वो गृहस्याग्रहिता शशांकोधनं स्थिते वसुरेव सौख्यम् ।
विनाशमायाति बले न हीने नीचस्थिते वास्तमुपागते च ॥२०॥ उदये गुरुरस्तगृहे शशिजः सहजे तनुशा
निश्चराविशवारयो ॥ जलगश्चामितो भवनस्य तदा शरदां शतमायुरुशान्ति बुधाः ॥२१॥ यदि विलग्नम
तोऽभृगुजोऽम्बरे शशिसुतः खलु केन्द्रगतो गुरुः ॥ दिनकरोपगतश्च तदा बुधैः शतमिता पुत्रादिहरि
तमालयम् ॥२२॥ लग्ने भृगुः पुत्रगतश्च जीवः षष्ठः कुजस्तिग्मकरस्तृतीयः ॥ निवेशने यस्य गृहस्य
न द्विशतं च यांति षणि वत्सराणाम् ॥२३॥ शशांकजीवो खरशातलस्यो कुजार्कजौ लाभगतौ च यस्या

श्रीरस्तु
श्रीराम
॥३०॥

॥३

प्रारंभकालेभवनस्पतस्यास्थितिर्नियुक्ताशरदामशीति ॥२४॥ सोस्वोच्चवर्तिनिम्नगोविलग्नेगेदेवमंत्रि
णिरसातलेथवा ॥स्वोच्चगेविस्फुतेऽथवापगेस्यात्स्थितिः खलुविंशसहस्रिनया ॥२५॥ स्वनर्वेयंदेलग्न
गेवेन्द्रगेज्येलग्नभीवस्यात्तद्गृहंभरिकालमित्रस्वोच्चेशिस्थिते: स्ववैरश्वनीचारिस्थेजीपतेनिर्धुन
त्वम् ॥२६॥ एकोपिमूनंपरभागवर्तीविपत्स्मरस्थःस्ववरोऽत्रमध्येकरोतिगेहंपरसात्तजीर्णंस्यादु
र्वलनरवेदिहवर्णनाभः ॥२७॥ गोधान्यदेवाज्ञितपुरः पादःस्वयेन्नवेवापरसौम्यमध्ये नवान्तुवेश्मन
जेलाइपादः श्रियोभिलाषीडत्तषोननरः ॥२८॥ इतिश्रीश्रीपतिभट्टविरचितायांज्योतिषरत्नमा
लायांवास्तुप्रकरणम् ॥१६॥ अथप्रवेशोनवमन्दिरस्ययात्रानिवृत्तवृपिभपत्तीनाम् ॥ सौम्यायनेपू
र्वदिनेविधायवास्तुर्चनभूतवलिंचसम्यक् ॥१॥ शुभप्रवेशोमृदुभिध्रुवेश्चवान्हिप्रेश्चवरस्यात्पुनर्नवं
यात्रा ॥ उग्रेन्द्रपोदाहृतभैः कुमारीराज्ञीविशाखवासूविमानमेति ॥२॥ क्षितिकासभवनप्रशानुना
ह्स्यतेप्रविशतोवसशापः ॥ पन्मुखंवसहनद्यातहुतकुक्षारभेषुशुभक्ष्मप्रवेशनम् ॥३॥ रिक्तांतिथिंभौ
मंतभानुवारंविमाश्चयोगाः परिवर्जनीयाः ॥॥ मेषःकुलीरोमकरस्तुलायत्याज्याप्रवेशोहितथान्यदृशाः।

श्री हल
श्री राम

गणेश
गणेश

त्रिकोणकेन्द्रगैः शुभैस्त्र्यराठ काष्ठमानस्थगैः अर्कदूरैः स्थिरेनोदयेगृहं विशेद्धनेविधोः ॥५॥ नैऋत्यस्य
रि घ्रविभाति कारीव ध्यात्मजेद्धिषिकर्त्तनंत्रयाति ॥ आरोग्यपुत्रानीपितृकप्रदश्चवन्हि धौ र्थे हो भीतिक
रः क्रमेशा ॥६॥ राशिश्चलग्नस्य तोजन्मराशि जन्मोदयः शुभः कीर्तितो मुनिभिर्वेश्मप्रवेशे शौनका
दिभिः ॥७॥ केन्द्रत्रिकोणव्ययपैः शुभैः क्रूरैः षष्ठ्याजगैर्गृहे ॥ लग्नेभगो वा केन्द्रे वा स्थिरराशावादृते पावि
शेत् ॥८॥ पुनर्वसौ वसन्तिकागृहस्यानिर्मितिः स्मृता ॥ विरं विविक्ष्य भास्करैः प्रवेशनं हि तत्र तु ॥
॥९॥ कृत्वाविप्रान्सजलकलशं वाग्रतो वामतो वामर्कं स्नातः शुभीविमलवसनो मङ्गलैर्वेदघो
षैः प्रशस्ते पात्र कथितत्थकुनैः द्वारमार्गे शारजाहर्म्यपुष्पकरवुविरंतोरणाढ्यं विशेद्व ॥१०॥ नानाना
न्दोविप्रस्हलस्सुर धयसः शिल्पज्ञभगोलविदस्वलिंगिनः ॥ धनेश्वरत्नैः पशुभिः समर्वयेज्जन्ड
वदीनान्पुरवासिनः सदा ॥११॥ इतिश्रीश्रीपतिभट्टविरचितायां ज्योतिषरत्नमालायां गृहप्रवेश
प्रकरणम् ॥१२॥ वस्त्रप्राप्तिस्त्वहस्तोत्तरगाश्विन्हि हाहोर्यसमि द्विः भोज्यानि स्वोम्मिति रथ घंगा प्रिरथांश
न

(56)

श्री राम
श्रीराम
॥३१॥

मश्व मित्राग्निरंकोशाम्त्तुर्नरपतिमपंसंपदः कर्मसिद्धिः प्रेष्ठप्राप्तिः सदशानमथोवद्धनमंत्
जनानाम्॥१॥ मित्राग्निरस्वरत्तिः सलिलाप्तुतिश्वरोगोऽतिभिष्ठमस नंनयना [illegible] मयस्व॥ धान्यं
वियोभ्दवभयंजलभीर्दुनंवरत्नाग्निरम्वरस्तेः फलमशिवभात्स्यात्॥२॥ निवसन्त्यमराहिव स्त्रकोरोम
नुजाः पाश्व दशान्तम ध्ययोश्व॥ अपरेऽपिवरन्तसांत्रपोशाः आयनेवासनपादुकास्वैवम्॥३॥ भोगात्रा
ग्नि दैवतोशोनरांशेपुत्राग्निः स्याद्रान्तसांशेम्तुः॥ प्राप्ने सर्वशोष्यानिष्ठ फलंस्यात्प्रांकं वस्त्रेनूत
नेसाधुसाधुः॥४॥ कज्जलकर्दमगोमयालिप्तेवासस्ति दग्धवतिस्फुटिते वाविन्यमिदंनवधाविह
तेऽस्मि दमनिष्ठफलंवस्त्राभिः॥५॥ छत्रध्वजस्वस्तिकवर्द्धमानश्रीवत्सकुंभांबुजतोरणा
नाम्॥ छेदाकृते भत्तभागगापिडसावि धत्तेनाविनेरालन्मी॥७॥ कङ्कप्लवोलूककपोत
काकाः क्रव्यादगोमायुखरोष्ट्रसर्पाः॥ शुस्फ दुमप्रेतममानसस्ता छेदाकृतिर्दैवतभागगा
पि॥८॥ विप्राहरणाद्दाहेवन्मापालेनप्रीत्यादत्ते॥ विद्येवायदिवारेशुभवेत्प्रतिष्ठानिय
याहुर्नेनव्यधार्यवस्त्रम॥९॥ इति श्रीश्रीपतिविरचितायां ज्योतिषरत्नमालायां वस्त्रप्रकरणम्
॥१२

श्रीकृष्ण
श्रीराम

गारोशा

अथामरस्थापनमुत्तरायणे शुभे च वारर्क्षतिथिपिन्द्रगादिके ॥ शिते वृपन्ने पाशितारयोर्वलेन विधौविल
ग्नेव शुभावलोकिते ॥१॥ सोहिराणुत्तरपोष्णवैष्णवकरादित्याश्विनीत्वाष्ट्रवैमैत्रास्वेन्दवजीवभेष्वगादि
तं विष्णोः प्रतिष्ठापनं ॥ पुष्यश्रुत्याभिजित्सवैश्वरकपौवित्ताधिपस्कन्दयोर्मैत्रेतिगमतर्ववेः करोनर्क्षे निभेष्वग
दिकानां स्मृतम् ॥२॥ गणपतिहरचन्द्रोपेन्द्रभूतापस्मराणां श्रवणफलीसरस्वत्यादिकानां च पौषेस्व
वसिसुगतिनाम्नो वासवेनोकपालानां निगदितमरविलानां स्थापनं चस्थिरेषु ॥३॥ सप्तर्षयो
पत्रवरानिधि हर्मकार्याणि निछाखलुतत्रतेषां ॥ श्रीव्यासवाल्मीकिमुखोद्भवानां तथा स्वता
वाक्यानि भेगनहाराणाम् ॥४॥ सिंहोदयोदिनकरोमिथुनेमहेशो नारायणश्च युवतौ घटभे विधाता ॥ दे
व्यो द्विमूर्ति भवने च निवेशनीयाः [illegible] न्दू घाश्वरे स्थिरगृहे निखिलाश्च देवाः ॥५॥ तेजः शिवनीन्द्रेम
कृतानि दाह गिधापिनी स्यादरहटाव ॥ आनन्दकृत्रन्यनिवासिनी वादिवारेषु भवेत्प्रतिष्ठा ॥६॥

31

केन्द्रत्रिकोणभवमूर्त्तिनिवर्त्तिषु सद्ग्रहेषु चन्द्रार्कभौमशांत्नपुत्रिमड्डायगेषु शान्तिमंतिप्रतिमा॰॰रेवः कृ
र्त्तुः सुखाय सततं सहरोगिताय ॥७॥ सौम्यात्तमलग्नाघास्त्रतामूर्त्तिपर्यान्भावान्वीर्येर्युक्तठावर्द्धयन्ति ॥
षष्ठे हि त्याभावमतो हि वाशत्रुष्वंत्ति कर्त्तुरुत्पादयन्ति ॥८॥ सम्वत्सरगीर्पतिपिवारग्रयोगास्ततोऽयोगाभिष
प्रवरसांशरसप्रशंसा ॥ भानां फलानि तदनुन्तराजमुख्यपश्वादुपग्रहफलं रविसंक्रमेऽथ ॥९॥ स्नानंदोषवरः श
शिफलंविविलग्नवित्ता संस्कारजाप्यविविधयोऽग्निपरिग्रहश्च ॥ योत्राविवाहविधिरालयसन्निवेशो वेश्म
प्रवेशन वेवस्त्रसुरप्रतिष्ठा ॥१०॥ इति लल्लिनसर्वं नांनिर्मलसप्तमालामुदहरेदधिकार्थ सद्गुणारत्नको
शात् ॥ निजगुरुपदभक्तः श्रीपतिः शास्त्रदर्शी विदुरगणाकराठराजनाय च लक्ष्मीः ॥११॥ भ्रातर्घनस्य पवित्र
तिनिर्मितं शास्त्रमेतिदिति माव्यथात्मज ॥ भ्रागमोयमृषिभाषितं तु यन्नापरं किमपि कीर्त्तितं मया ॥१२॥
सर्वज्ञया श्रीपतिवक्त्रमानपाकराठस्य पाज्योतिषरत्नमालापा ॥ श्र लेम्बरोप्यर्थपरिच्युतोप्यलं समास
भाग्यागणा कोविराजेत ॥१३॥

ति.लक्षण.
ति.राम.
३३

॥ इति श्रीश्रीपतिभट्टविरचितायां ज्योतिषरत्नमालायां देवप्रतिष्ठाप्रकरणम् ॥ ॥ इन्द्वेभरवृश्चिकतनुसंमन्विते देरसा ६ व्रिंसते ७ नुमिते नशके ॥ विधौ वृषे मार्गशिते न प्रर्णातिथौ लिखज्योतिषरत्नमालाम् १ श्रीमन्नायकशर्म्माभूसुरवृन्दविभूषणधर्मा ॥ व्यलिखद्रत्नसुमालां सज्जनहृदयमुदे तु शिनितरामु २ श्रीकृष्णामृतभक्तिभावरसिकः श्रीहंशराजोऽस्य भूद्देवो हरिनामपुष्करतुवाज्ञास्वादने षट्पदः ३ तत्पादाब्जपरागशेखनविधौ श्रीमान्द्विजो नायको भूयाम्दोषरिसंज्ञके शुभपरे लक्षणाश्रयो भूरः ४ २ ३ ३ ३ २ श्री४ ३ २ ३ श्री४ ३ ३

३३

(58)